

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Lucie Krupanská, Dis

Výchovné aspekty oddlužení

Olomouc 2015

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně pod vedením JUDr. Zdenky Novákové, Ph.D, uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Přerově dne

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucí diplomové práce, JUDr. Zdence Novákové, Ph.D., za odbornou pomoc, vedení a cenné rady při zpracování práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Krupanská
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Výchovné aspekty oddlužení
Název v angličtině:	Educational aspects of debt relief
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na institut oddlužení z pohledu pedagogiky, andragogiky, psychologie. Práce popisuje oddlužení nejen po stránce právní, ale především výchovné. Základními otázkami řešenými v této práci jsou: jakým způsobem ovlivňuje dlužníka, jaké postavení má dlužník v řízení a jakou činnost vykonává insolvenční správce, který je v práci představen jako andragogický pracovník. V neposlední řadě jsou uvedeny výchovné činitele, které pomáhají utvářet ekonomicky zdatného jedince v dnešní společnosti. Empirická část je zaměřena na činnost insolvenčního správce, na jeho odborné, kvalifikační a osobností předpoklady, ale také na jeho názor a pohled na oddlužení.
Klíčová slova:	Oddlužení, dlužník, insolvenční správce, insolvenční řízení, výchovné aspekty oddlužení,
Anotace v angličtině:	This thesis is concentrated on the concept of debt forgiveness in the perspective of pedagogy, andragogy and psychology. The thesis describes not only the legal but also the reformatory side of debt forgiveness. The core questions this thesis deals with are: how is the debtor influenced, what is his position in the insolvency proceedings and what activity is conducted by the insolvency practitioner who is introduced as an andragogical worker. Last but not least, this thesis mentions educational factors that help to create an economically skilled individual in today's society. Empirical part is concentrated on the activities of the insolvency practitioner, on his professional, qualification and characteristic presumptions as well as on his view of debt forgiveness.
Klíčová slova v angličtině:	Debt forgiveness, debtor, insolvency practitioner, insolvency proceedings, reformatory aspects of debt forgiveness

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Přepis rozhovoru Příloha č. 2 Seznam zkratk Příloha č. 3 Slovník cizích slov
Rozsah práce:	74+přílohy
Jazyk práce:	Čeština

Obsah

Anotace.....	4
Obsah.....	6
Úvod.....	8
1 Základní pojmy.....	10
2 Charakteristika insolvenčního práva a řízení v ČR.....	12
2.1 Vývoj insolvenčního práva na území ČR.....	12
2.2 Insolvenční řízení.....	13
2.3 Evropské insolvenční právo.....	14
3 Oddlužení.....	15
3.1 Definice oddlužení.....	15
3.2 Současná situace.....	16
3.3 Etapy oddlužení.....	17
3.3.1 Insolvenční návrh.....	17
3.3.2 Usnesení o úpadku.....	18
3.3.3 Přezkumné jednání.....	20
3.3.4 Návrh na osvobození od placení pohledávek.....	20
3.3.5 Oddlužení manželů.....	21
3.4 Osoba dlužníka.....	22
3.4.1 Osobnost.....	23
3.4.2 Oddlužení, jako zátěžová situace.....	24
3.4.3 Motivace.....	27
3.4.4 Charakter.....	28
3.4.5 Hodnoty, hodnotový systém, postoje.....	29
3.4.6 Lidský kapitál a pracovní síly.....	30
3.4.7 Životní úroveň a kvalita života.....	31
3.5 Příčiny zadlužování.....	32

3.6 Insolvenční správce	33
3.6.2 Podmínky pro výkon insolvenčního správce.....	34
3.6.2 Žádost o vykonání zkoušky	35
3.6.3 Oprávnění k výkonu	36
3.6.4 Osobností předpoklady	36
4 Výchovné aspekty oddlužení.....	41
4.1 rodina	41
4.2 Škola.....	43
4.2.1 Rámcově vzdělávací programy, dle jen RVP.....	44
4.2.2 Aktuální situace finanční gramotnosti žáků	48
4.3 společnost	49
4.4 Evropský sociální fond v ČR.....	51
4.5. média	52
5 Empirická část práce.....	53
5.1. Cíl empirické části práce	53
5.2 Charakteristika popisného vzorku	54
5.3 Metody výzkumu	54
5.4 Příprava rozhovoru	56
5.5 Rozhovor	57
5.5.1 Fáze rozhovoru	57
5.6 Metody zpracování dat	59
5.7 Analýza dat	60
5.7.1 Analýza rozhovoru s insolvenčním správcem	61
5.6 Reflexe Rozhovoru	65
6. Závěr	68
Seznam Literatury.....	70
Seznam příloh.....	74

Úvod

Oddlužení, insolvenční řízení, osobní bankrot, to jsou pojmy, které jsou v dnešní době velice populární. V médiích, na bilboardech, na letácích ve schránkách, všude jsou nabídky na zpracování návrhu na oddlužení. Někteří tento institut vítají, jiní jej zatracují s odůvodněním, že je nespravedlivé vůči věřitelům, kteří získají pouze 30% ze svých pohledávek. Je oddlužení pomoc dlužníkům k vyřešení tíživé situace nebo únik před zodpovědností hradit své závazky? Odpověď na tuto otázku je složitá, nicméně se pokusíme v naší práci podívat na tuto problematiku hlouběji. Oddlužení není pouze institutem pro odpuštění závazků. Projít samotným řízením a pětiletým řádným splácením není jednoduché. Oddlužení je rovněž výchovný proces, díky kterému se dlužníci ponaučí z předešlé situace, z chyb, které udělali. Získají nový pohled na věc, postoj k životu a k hodnotám. Samozřejmě tak jak jsou různí lidé, jsou i různí dlužníci a tak se liší jejich záměr, pohnutky a motivace k oddlužení.

Téma práce jsem si zvolila především z důvodu jeho aktuálnosti, kdy neustále narůstá počet podaných návrhů na povolení oddlužení. Zároveň se setkávám s insolvenčním řízením při výkonu své práce, kdy naopak z pozice věřitele uplatňuji přihlášky pohledávek. Bylo tak pro mne atraktivní se na samotné oddlužení podívat podrobněji.

Cílem práce je podívat se na institut oddlužení z pohledu pedagogiky, andragogiky a psychologie. Zaměřit se na oddlužení jako na výchovný proces, který ovlivňuje dlužníky již od zahájení řízení až po jeho ukončení. V práci se tedy zaměříme nejen na právní úpravu řízení, na podmínky pro splnění oddlužení, které stanovuje zákon, ale také na osobnost dlužníka, na oddlužení jako zátěžovou situaci a v neposlední řadě na insolvenčního správce, jako andragogického pracovníka, který jedná s dlužníky.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části. Teoretickou a empirickou. V první kapitole jsou zodpovězeny veškeré základní pojmy, které se celou prací prolínají. V druhé kapitole teoretické části se zaměříme na vývoj insolvenčního práva a jeho historii. Obecně se obeznámíme s průběhem insolvenčního řízení v České republice. V kapitole číslo tři si podrobně rozebereme oddlužení. Jednotlivé etapy řízení od podání insolvenčního návrhu přes přezkumné jednání, až po návrh na osvobození od placení pohledávek. Kromě právního aspektu oddlužení, se podíváme v této kapitole podrobněji na osobnost dlužníka (charakter,

motivace, hodnoty) a insolvenčního správce (podmínky výkonu činnosti, úkony v řízení, výchovné působení). V poslední kapitole teoretické části uvedeme výchovné aspekty, mezi které patří rodina, škola, společnost, média. Jak na jednice všechny činitele působí a ovlivňují jej ve vzdělání ekonomického, finančně gramotného člena společnosti. Teoretická část práce je zaměřena především na osobnost dlužníka, na oddlužení jako zátěžovou situaci, na činnost insolvenčního správce z pohledu andragogiky. Celou prací se tak prolíná výchovný aspekt, tak jako celým insolvenčním řízením.

Empirická část práce si klade za cíl popsat činnost insolvenčního správce, činnost jeho agendy, jeho výchovné působení v insolvenčním řízení na osobu dlužníka. Pro naplnění cíle byla vybrána metoda hloubkového rozhovoru s insolvenčním správcem, který nám zodpoví jednotlivé otázky. Sdělí nám svůj pohled na znalosti a dovednosti správce, na osobnost dlužníka a podělí se s námi o své zkušenosti, které získal během své praxe.

Diplomová práce využívá literaturu jak z oblasti pedagogiky, psychologie, sociologie, tak z oblasti práva, z aktuálních právních předpisů České republiky, ale i Německé spolkové republiky a právo Evropské unie.

1 Základní pojmy

Dle Zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (dále jen insolvenční zákon) je **insolvenční řízení** soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkův úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení.

Dlužník je v **úpadku** tehdy, jestliže má více věřitelů, peněžité závazky po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti a není schopen tyto závazky plnit. Jestliže nastane situace úpadku dlužníka, či hrozícího úpadku dlužníka, řeší se v insolvenčním řízení konkurzem, reorganizací, oddlužením a zvláštními způsoby řešení úpadku, které insolvenční zákon stanoví pro určité subjekty nebo určité druhy případů (Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, § 3, 4).

Pojem „konkurz“ pochází z latiny (concursum creditorum) a znamená existenci více věřitelů, kteří přihlašují své pohledávky pro jejich uspokojení z konkurzní podstaty neboli majetkové podstaty (Schelle, 2010). Českým výrazem je termín „úpadek“, který však spíše charakterizuje stav dlužníka než samotnou podstatu řízení. Navíc úpadek dlužníka nemusí vždy směřovat ke konkurznímu řízení, ale může být řešen reorganizací nebo vyrovnáním. Termín konkurz se tak používá i v právní úpravě České republiky, dále jen ČR. Dříve se používaly výrazy jako krida, falliment nebo bankrot, což je i v současné době využívaný termín. „Bankrot“ je z italského slova banco roto, což znamená rozbitý stůl peněžníka, který udělal úpadek. Dlužník se v české terminologii označuje jako úpadce (Schelle, 2010).

Řízení je zahájeno insolvenčním návrhem, který je podán u insolvenčního soudu. Soud je následně povinen insolvenční návrh zveřejnit v insolvenčním rejstříku ve lhůtě dvou hodin (Svoboda, 2012).

Mezi **insolvenční soudy** patří Krajské soudy, které rozhodují jako soudy prvního stupně a Městský soud v Praze dle místní příslušnosti. Účastníky řízení jsou především dlužník, věřitelé a další osoby uplatňující svá práva (Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon § 7, 14). Podstatným subjektem insolvenčního řízení je osoba insolvenčního správce.

Insolvenční správce je ustanoven ze seznamu insolvenčních správců, který vede Ministerstvo spravedlnosti, dále jen MSP. Insolvenčním správcem je fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce. Insolvenčním správcem je i veřejná obchodní

společnost nebo zahraniční obchodní společnost a další, u nichž to zákon stanoví a je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce (Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, § 2).

Insolvenční rejstřík je dle zákona informační systém veřejné správy, který spravuje MSP a obsahuje seznam insolvenčních správců, seznam dlužníků a insolvenční spisy, které jsou vedeny každému dlužníku. Tento rejstřík je veřejný, s výjimkou údajů, o kterých tak stanoví zákon. Každý má možnost do něj nahlédnout, pořídit výpisy, kopie. Insolvenční soud zveřejňuje v rejstříku veškeré skutečnosti v rámci insolvenčního řízení chronologicky s uvedením okamžiku vložení (Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, § 419).

Insolvenční zákon rovněž sleduje u dlužníků **poctivý záměr**. V případě, že je shledán nepoctivý záměr, je soudem návrh na povolení oddlužení zamítnut. Poctivý záměr je sledován rovněž u právnických osob v případě reorganizace či moratoria (Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon).

Podobně jako český zákon, sleduje poctivý záměr dlužníka i například německý insolvenční zákon, který hned v úvodním paragrafu uvádí, že cílem insolvenčního řízení je uspokojení věřitelů z výnosů dlužníka, tedy prodeje majetku dlužníka a poctivému dlužníku je dána příležitost osvobodit se od zbytku svých závazků (Gesetz vom 5. 10. 1994, BGBl. I S. 2866, Insolvenzordnung, § 1).

Další pojmy nalezneme v příloze č. 3

2 Charakteristika insolvenčního práva a řízení v ČR

V druhé kapitole se zaměříme na vývoj insolvenčního práva od jeho počátků až do současnosti. Dále si uvedeme obecně vývoj insolvenčního řízení, kdy je zahájeno, jeho proces. Jaký má význam a specifika oproti jiným soudním řízením.

2.1 Vývoj insolvenčního práva na území ČR

Počátky insolvenčního práva na našem území lze zaznamenat již v první polovině 17. století. Konkurzní řízení se vyvíjí dle potřeb šlechty, která se mnohdy dostávala do dluhů a bylo tak potřeba hledat řešení, jak se vyrovnat s věřiteli. Dalším impulzem pro rozvoj konkurzního řízení byla měnová kaláda 1623, což znamenalo státní bankrot, který vznikl jako důsledek znehodnocení české měny díky zavedení méněcenné měny, tzv. dlouhé mince. Právní předpisy byly začleněny do ustanovení obnoveného řízení zemského. Samostatné vyčlenění konkurzního práva bylo až v roce 1637, kdy byly přijaty akty: **císařské reskriptum, místodržitelský patent**. Dle těchto dokumentů měli věřitelé uplatnit svá práva u soudu. Od vydání těchto právních aktů se konkurzní právo nadále vyvíjelo společně s ekonomickým a hospodářským vývojem, společně s tržní ekonomikou (Schelle, 2010).

V roce 1781 byl vydán Josefínský konkurzní řád, kterým začala další etapa vývoje konkurzního práva na našem území. Na počátku 19. století vzniká snaha o vytvoření nového řádu z důvodu nákladnosti a zdlouhavosti řízení dle Josefského. V roce 1848 byla vytvořena tzv. Sommarugova osnova, která dala následně vzniknout provizornímu konkurznímu řádu z roku 1853 pro uherské země, v rakouských zemích byl až v roce 1868 vydán nový konkurzní řád č. 1/1869 ř.z. Řád byl několikrát novelizován a doplňován pro své nedostatky. V praxi se málo osvědčil a bylo tak vydáno císařské nařízení č. 337/1914 ř.z., které novelizovalo konkurzní řízení. Nařízení bylo převzato i samostatnou československou republikou recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. To bylo s nepatrnými změnami a novelami účinné až do roku 1931, kdy byl schválen zákon č. 64/1931 o konkurzním řízení (Schelle, 2010).

Po roce 1948 byl vývoj konkurzního práva přerušen nástupem plánovaného hospodářství. Bylo v podstatě zlikvidováno soukromé vlastnictví ve výrobní sféře a bylo zavedeno

celoplošné vlastnictví lidu. Konkurz se stal v socialistických podmínkách neaplikovatelný. Až po listopadu 1989 změnou politického a ekonomického systému bylo konkurzního práva opět zapotřebí. Základní právní normou se tak v 90. letech stal zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání. V roce 2006 byl přijat Insolvenční zákon (Schelle, 2010).

2.2 Insolvenční řízení

Jestliže je dlužník v úpadku a je neschopen hradit své závazky, nelze situaci řešit standardními způsoby pro množství závazků a věřitelů. Aby nebyl žádný z věřitelů zvýhodňován je cílem insolvenčního řízení vyloučení preference věřitelů, pokud nejsou odůvodněny povahou či postavením jejich pohledávky. Řešení úpadku pak probíhá v ČR v soudním řízení.

Insolvenční řízení je zvláštní forma civilního řízení v určitém vztahu k exekučnímu řízení. Je vedeno před soudem na návrh a rozhoduje se jak o zájmu jednotlivce, tak celků. Řízení nepředchází jiné nalézací řízení, jako je tomu v případě exekučního řízení, společné prvky však mají. Rozhoduje se o majetkové podstatě a snaha je uspokojit věřitele. Rozdílem však je, že v insolvenčním řízení se uspokojují všichni věřitelé, jež podali přihlášky, kdežto v exekučním řízení pouze jeden věřitel, který vede exekuční řízení vůči dlužníku (Schelleová, 2007).

Insolvenční návrh má právo podat jak samotný úpadce, tak věřitel dlužníka, k příslušnému soudu. K návrhu je potřeba podat kromě zákonem stanovených listin i označení dalšího věřitele, který má pohledávku za dlužníkem splatnou déle jak 30 dní. Podaný insolvenční návrh soud zveřejní a zahájí insolvenční řízení, v němž zhodnotí oprávněnost návrhu.

Procesními subjekty dle zákona jsou insolvenční soud, dlužník, věřitelé, jež uplatňují svá práva, insolvenční správce, státní zastupitelství, jestliže vstoupilo do insolvenčního řízení nebo incidenčního sporu a likvidátor dlužníka. Účastníky řízení pak jsou dlužník a věřitelé. Jestliže soud neshledá podaný návrh oprávněný, řízení zamítne, případně vyzve k opravě. V případě, že splňuje všechny náležitosti a je oprávněný, vydá soud Usnesení s rozhodnutím o úpadku dlužníka, ve kterém je stanovena 30 denní lhůta pro věřitele k přihlášení všech svých pohledávek. Se zahájením řízení je ustanoven insolvenční správce, který po uplynutí lhůty přezkoumává všechny přihlášené pohledávky. Kontroluje všechny náležitosti, obsah

a oprávněnost pohledávky, případně výši pohledávky a společně s úpadcem souhlasí s pohledávkou či nikoli (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

Následuje přezkumné jednání, kde insolvenční správce před soudem uvádí celkové výše pohledávek, výši příjmů úpadce, případně označí pohledávky, se kterými úpadce nesouhlasí (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

Po přezkumném jednání soud vydá usnesení o úpadku a způsobech jeho řešení. To může být konkurzem, reorganizací, oddlužením a zvláštními způsoby řešení úpadku, které insolvenční zákon stanoví pro určité subjekty nebo určité druhy případů (Zákon č. 182/2006, Sb., Insolvenční zákon, §4).

2.3 Evropské insolvenční právo

V rámci charakteristiky insolvenčního práva a řízení v ČR je třeba zmínit i Nařízení Rady ES č. 1346/2000 z 29. května, o insolvenčních řízeních. Touto právní normou je upraveno evropské insolvenční právo a je použitelný ve všech zemích EU, kromě Dánska. Jako mezinárodní právní norma má vyšší právní sílu než právo členských zemí. Za hlavní cíl si klade především zvýšit efektivitu insolvenčních řízení jež jsou pod příslušností více států (Bělohlávek, 2007).

Hlavním cílem EU je řádné fungování trhu a zřízení prostoru svobody, bezpečí a práva. Je potřeba, aby mezinárodní úpadkové právo fungovalo účinně. Proto bylo z iniciativy Německé spolkové republiky a Německa přijato Nařízení Rady. Činnosti podniků mají stále více mezinárodní účinky a je tak žádoucí právní systém, který by zajistil efektivní řízení. Rovněž v rámci volného obchodování kapitálu, zboží, peněz, služeb, se mohou dlužníci nacházet v odlišném státě, než jsou věřitelé, případně jejich majetková podstata. Z těchto a dalších důvodů, jež jsou uvedeny v Preambuli Nařízení, byl přijat tento mezinárodní právní akt. Úpadková řízení, řešená v Nařízení jsou rozepsána v Příloze. Spadá sem i oddlužení (Nařízení Rady ES č. 1346/2000 z 9. května 2000, o insolvenčních řízeních, Preambule).

3 Oddlužení

Ve třetí kapitole se podrobněji zaměříme na jednu z forem řešení úpadku, a to je oddlužení. Popíšeme pojem oddlužení, etapy a rovněž i osobu dlužníka, která podává návrh na povolení oddlužení soudu. Na oddlužení se podíváme nejen z právního hlediska, ale rovněž i z výchovného, psychologického či sociálního. Jak působí na osobnost, jak ji ovlivňuje. V neposlední řadě se budeme věnovat insolvenčnímu správci, který sehraává v oddlužení významnou roli a jeho působení na dlužníka je výrazné.

3.1 Definice oddlužení

Oddlužení je dle insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb., jeden ze způsobů řešení úpadku. Tedy situace, kdy dlužník není schopen hradit své závazky a hrozí mu úpadek, případně již v úpadku je. Dle zákona může podat návrh na povolení oddlužení dlužník, jenž není podnikatelem (Hanousková, Koubová, Němeček, 2010).

Oddlužení, jako způsob řešení situace dlužníka, začal existovat až v roce 2008, kdy byl účinný insolvenční zákon. Do této doby nebyl úpadek fyzických osob řešen žádnou právní úpravou. S rozvojem bankovníctví, úvěry poskytované fyzickým osobám, hypotečními úvěry a tedy zadlužeností fyzických osob bylo řešení úpadku fyzických osob nezbytností. Institut oddlužení měl zabránit takovému úpadku osob, které by vedly k těžko řešitelným sociálním problémům a dopad by měly nejen na dlužníka, ale rovněž i na jeho rodinu a okolí. Oddlužení však nepomáhá řešit složitou dluhovou situaci pouze dlužníkům, ale i věřitelům. Před rokem 2008 dlužník neměl jinou možnost, než s dluhem stále žít, ačkoli jej splácet prakticky nemohl. Tato situace byla obtížná i pro věřitele, protože své pohledávky odepisovali složitým účetním i daňovým způsobem (Kislingerová, Richter, Smrčka, 2013).

Insolvenční zákon řeší úpadek a hrozící úpadek dlužníka formou soudního řízení a stanoveným způsobem tak, aby byly vzájemné vztahy a majetkové poměry mezi dlužníkem a věřiteli poměrně uspořádány. Dřívější právní úprava oddlužení fyzických osob neřešila, a proto byli dlužníci dlouhodobě zatíženi exekučními řízeními a stále se narůstajícími dluhy, čímž se dostali do dluhové pasti. Aktivně řešit takovýto problém nebylo pro dlužníky snadné. Nárůst zadluženosti osob, a potřeba tuto situaci řešit, bylo způsobeno zadlužením

spotřebitelskými smlouvami. Dříve nebyly nabízeny takové velké množství spotřebitelských úvěrů jako v dnešní době. Společně s neznalostí práva a nezkušeností s danými situacemi se dlužníci snadno dostanou do obtížných situací. Rodiny si půjčují na dovolenou, na dárky, na Vánoce a nebankovní společnosti jim tyto možnosti bez jakékoliv záruky poskytnout. Stane se tak, že dlužník bez znalostí týkajících se výše úroků, smluvních podmínek, uzavře smlouvu a podpisem zpečetí převzetí půjčky. Peníze pak v závěru nedostanou a musejí navíc vracet, co nikdy neměli (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

Úpadek fyzických osob lze řešit oddlužením nebo konkurzem. Oddlužení se sanačními metodami je podobné jako reorganizace u podnikatelských subjektů, konkurz s metodami likvidačními je univerzální (Kislingerová, Richter, Smrčka, 2013).

Oddlužení je řešeno dvěma způsoby. První a nejčasnější způsob je plnění formou splátkového kalendáře. Dlužník po dobu pěti let odvádí prostřednictvím insolvenčního správce splátky a zůstávají mu pouze nezbytné prostředky. Zbytek je rozdělován věřitelům k uspokojení pohledávek. Druhá forma oddlužení je zpeněžení majetku (Kislingerová, Richter, Smrčka, 2013).

Oddlužení řeší dluhovou situaci dlužníků, která je spojena s více specifickými problémy. Jestliže má dlužník více dluhů, které nezvládá hradit, může být na jeho mzdu uložena exekuce. Dlužník pak rezignuje a přestane pracovat, zůstává na sociálních dávkách a nemá motivaci k hledání práce, neboť by na jeho mzdu byla uvalena opět exekuce a mnohdy by mu tak zbývalo méně financí než při pobírání sociálních dávek. Předlužení domácnosti je tak spojeno i s nedostatkem pracovní síly, demotivace k pracovnímu poměru, nadměrné užívání sociálních dávek i při možnosti získání práce (Kislingerová, Richter, Smrčka, 2013).

3.2 Současná situace

Celkový počet podaných návrhů na oddlužení od roku 2008 roste. Pro srovnání, v roce 2008 bylo podáno 3 586 návrhů na povolení oddlužení, z toho 2 636 bylo povoleno (73,5%). V roce 2012 bylo podáno 23 179 návrhů na povolení oddlužení a z toho 17 993 bylo povoleno (77,6%). Nárůst podaných návrhů je většinou zapříčiněn zavedením možnosti oddlužení, kdy většina dlužníků, jež jsou v dluhové pasti, využili této možnosti. Nárůst návrhů může být způsoben i dojmem, že oddlužení je možnost odpuštění 70% dluhu. Existují obavy, že

oddlužení je sanační mechanismus řešení úpadku fyzických osob, což může vést k většímu morálnímu hazardu u obyvatelstva. Nicméně dlužník hazarduje do takové míry, jak je mu to umožňováno věřitelem. Jestliže jsou nabízeny půjčky, kde není potřeba splňovat určité předpoklady pro úvěr, využijí je právě dlužníci, kteří jsou v dluhové pasti. Potvrdilo se, že morální hazard se vyskytuje spíše u věřitelů (Kislingerová, Richter, Smrčka, 2013).

3.3 Etapy oddlužení

Tak jako každé řízení i insolvenční řízení o povolení oddlužení musí projít různými etapami, kde každý z účastníků má určitou funkci, povinnosti a práva. Etapy řízení tak můžeme označit:

- insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení;
- usnesení o úpadku;
- přezkumné jednání;
- plnění oddlužení;
- návrh na osvobození od placení pohledávek (Zákon č. 182/2006 Sb., Insolvenční zákon).

3.3.1 Insolvenční návrh

Návrh na povolení oddlužení podává dlužník s insolvenčním návrhem k příslušnému insolvenčnímu soudu. Jestliže insolvenční návrh podá věřitel, má dlužník právo podat návrh na povolení oddlužení. O tomto právu je dlužník srozuměn a poučen při doručení insolvenčního návrhu (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

Po podání návrhu k příslušnému soudu musí být návrh zveřejněn v insolvenčním rejstříku ve lhůtě dvou hodin. Tato lhůta však není absolutní (Svoboda, 2012).

Jestliže má dlužník zájem o oddlužení, podá návrh, jenž je k dispozici na stránkách MSP ČR a daný formulář vyplní. Obsahuje údaje o dlužníkovi, jako je jméno, příjmení, bydliště, datum narození, a dále údaje o dlužnickových příjmech za poslední tři roky, o očekávaných příjmech v průběhu 5 let, o dluzích, kterých si je dlužník vědom. Součástí návrhu je rovněž seznam

závazků a seznam majetku dlužníka. Návrh je třeba podepsat úředně ověřeným podpisem (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

Samotné vyplnění návrhu a obstarání všech povinných příloh není jednoduché a vyžaduje preciznost pro následné schválení oddlužení soudem. V případě, že je návrh neúplný, neurčitý, nesplňuje všechny náležitosti, vyzve soud dlužníka k doplnění ve lhůtě maximálně sedm dní. Není-li doplněn, je odmítnut. Jestliže dlužník podá návrh se všemi náležitostmi, přílohami, bezchybný a ve všech ohledech splňuje podmínky oddlužení, nemusí mít zcela vyhráno. Soud může i bezchybný návrh zamítnout v případě, že vzhledem ke všem okolnostem lze spatřovat nepoctivý záměr (Svoboda, 2012).

Podal-li dlužník insolvenční návrh spojený s oddlužením, je soudem vyzván k úhradě zálohy na náklady řízení, která činí až 50.000,-Kč. Tato záloha pokrývá náklady řízení, které probíhá v prvních fázích, zejména náklady insolvenčního správce (Svoboda, 2012).

Jakmile soud obdrží insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení, vydá vyhlášku, ve které oznámí **zahájení insolvenčního řízení**. Vše je zveřejněno na stránkách MSP (vyhláška, insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení, přílohy). Soud zveřejňuje veškerou dokumentaci, týkající se insolvenčního řízení. Současně s vydanou vyhláškou jsou vyzváni věřitelé, aby uplatnili své přihlášky. Věřitelé na zveřejněném formuláři na stránkách MSP vyplní údaje o dané pohledávce (důvod vzniku, výše jistiny, příslušenství, splatnost, zajištění pohledávky, a další) a společně s listinami uvedené v přihlášce zašle ve dvou vyhotoveních příslušnému soudu. Věřitelé své přihlášky podávají až do **rozhodnutí o úpadku**. Většina své přihlášky zasílají právě až ve chvíli, kdy soud rozhodne o úpadku. Zde pak následně plyne třicetidenní lhůta. Na později podané přihlášky se již nepřihlíží. Samotná vyhláška o zahájení insolvenčního řízení není rozhodnutím o důvodnosti podání (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

3.3.2 Usnesení o úpadku

Jakmile soud vydá **rozhodnutí o povolení oddlužení**, je ustanoven insolvenční správce a věřitelé mají poslední možnost ve lhůtě 30 dnů přihlásit své pohledávky. V témže rozhodnutí soud nařídí přezkumné jednání a svolá schůzi věřitelů. Insolvenční správce tak musí veškeré přihlášky, které byly zaslány ve lhůtě, s péčí řádného hospodáře přezkoumat,

pročíst a zkontrolovat. V rámci přezkumu pohledávek insolvenční správce vytváří seznam přihlášených pohledávek, kde je uveden věřitel, výše přihlášené pohledávky, zda je zajištěná nebo nezajištěná, vykonatelná nebo nevykonatelná a dále zda ji správce uznává či nikoli. V tomto případě musí uvést důvod popření. Během této části řízení může dlužník ovlivnit výši dlužné částky nebo samotné její popření, neboť on sám zná důvod uzavření smlouvy nebo případně částečnou úhradu dluhu a další okolnosti, které vedly k celkové výši pohledávky. Dlužníci jsou v oblasti insolvence laici, a proto je důležité, aby je v tomto ohledu insolvenční správce vedl a poučil je, že veškeré informace o pohledávkách jsou pro něj důležité a mohou mít zásadní význam pro uznání či popření. Současně však musí insolvenční správce během přezkumu sledovat, zda dlužník nesleduje nepoctivý záměr, kdy například může uznat smyšlený závazek ze smlouvy o půjčce a tím pak následně snížit plnění vůči ostatním řádným věřitelům (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

Kromě přezkumu přihlášek insolvenční správce zjišťuje majetek dlužníka, majetkovou podstatu. Dle §206 odst. 1 insolvenčního zákona patří do majetkové podstaty peněžní prostředky, věci movité a nemovité, podnik, soubor věcí a věci hromadné, vkladní knížky, vkladní listy a jiné formy vkladů, akcie, směnky, šeky nebo jiné cenné papíry anebo jiné listiny, jejichž předložení je nutné k uplatnění práva, obchodní podíl, dlužníkovy peněžité i nepeněžité pohledávky, mzda nebo plat, pracovní odměna a další. Majetkovou podstatu tvoří dále i příslušenství, přírůstky, plody a užitky majetku. Pohledávky dlužníka jsou pak vymáhány a prospěch jde do majetkové podstaty. V případě movitých a nemovitých věcí není podstatné, kde se nachází, zda na území ČR, EU, či v jiné zahraniční zemi. Dlužník může se svým majetkem nakládat do doby rozhodnutí soudu, nicméně soud může vydat předběžné opatření, kterým bude dlužník omezen na právech s nakládáním majetku. Do majetkové podstaty nepatří dle § 207 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona majetek, který nelze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Tedy jde o majetek, který dlužník potřebuje a běžně používá k uspokojení svých životních potřeb, nezabavitelná částka, dále majetek, jenž má dlužník v opatrovnictví, ve výpůjčce a další (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

3.3.3 Přezkumné jednání

Během nařízeného přezkumného jednání insolvenční správce soudu předloží přezkoumané přihlášky a současně, během tohoto jednání, je rozhodnuto o způsobu oddlužení, o kterém primárně rozhoduje věřitelský sbor složený z nezajištěných věřitelů. Ti se rozhodují ne v zájmu dlužníka a jeho pohnutkami při podávání návrhu, ale především v zájmu uspokojení svých pohledávek. Jestliže se při hlasování o způsobu oddlužení věřitelé neshodnou prostou většinou, rozhodne soud (Svoboda, 2012).

Oddlužení lze řešit prodejem majetku anebo splátkovým kalendářem, kdy dlužník po dobu pěti let měsíčně splácí nezajištěným věřitelům poměrnou částku, jak určí insolvenční správce. Dlužníkovi zůstává nezabavitelná částka a zbývající příjmy jdou na úhradu přihlášených pohledávek věřitelů. Podmínkou pro plnění formou splátkového kalendáře je úhrada dluhů minimálně ve výši 30% (Sigmundová, Janák, Lomnický, Blažek Červenková, 2012).

3.3.4 Návrh na osvobození od placení pohledávek

Jestliže dlužník dle schváleného způsobu oddlužení splní všechny povinnosti, může podat návrh k soudu na osvobození od placení pohledávek, které doposud nebyly uspokojeny. Soud po slyšení dlužníka následně rozhodne. Pohledávka existuje, ale věřitel ji nemůže od dlužníka vymáhat a požadovat. Dlužník ji však může ve svém zájmu uhradit a věřitel má právo tuto úhradu přijmout. Může nastat i případ, kdy dlužník nesplní všechny povinnosti řádně z různých důvodů (ztráta příjmu, vytvoření nových dluhů). Tím zaniká výhoda oddlužení a úpadek je řešen konkurzem. Může se takto stát kdykoli během řízení. Dlužník se musí během celého řízení chovat zodpovědně, disciplinovaně a skromně. Vezme-li si například během oddlužení úvěr na zlepšení své životní úrovně a vznikne mu závazek více než 30 dnů od lhůty splatnosti, soud oddlužení zruší (Svoboda, 2012).

3.3.5 Oddlužení manželů

Insolvenční zákon uvádí, že v případě insolvenčního návrhu jednoho z manželů, je potřeba spolupodpis druhého manžela. Dlužníkův manžel musí rovněž uvést, že s oddlužením souhlasí. Tato podmínka neplatí, jestliže nemůže být v řízení postihnuto společné jmění manželů. V případě, že návrh na povolení oddlužení podávají oba manželé, je řízení spojeno, jde o snahu hospodárnosti řízení (Šímák, 2011).

Manželé, z nichž každý samostatně je osobou oprávněnou podat návrh na povolení oddlužení, mohou tento návrh podat společně. Pro posouzení, zda jde o osoby oprávněné podat společný návrh manželů na povolení oddlužení, je rozhodné, zda jde o manžele ke dni, kdy takový návrh dojde insolvenčnímu soudu (Zákon č. 182/2006 Sb., Insolvenční zákon).

Společný návrh manželů na povolení oddlužení musí obsahovat výslovné prohlášení obou manželů, že souhlasí s tím, aby všechny jejich majetek byl pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty považován za majetek ve společném jmění manželů. Podpisy obou manželů u tohoto prohlášení musí být úředně ověřeny (Zákon č. 182/2006 Sb., Insolvenční zákon).

Manželé, kteří podali společný návrh na povolení oddlužení, mají po dobu trvání insolvenčního řízení o tomto návrhu a po dobu trvání účinků oddlužení, postavení nerozlučných společníků a považují se za jednoho dlužníka (Zákon č. 182/2006 Sb., Insolvenční zákon).

Ke společnému řízení lze dojít dvěma způsoby. Prvním je podání dvou samostatných insolvenčních návrhů, spojených s návrhy na povolení oddlužení, které pak soudy spojí do jednoho řízení. Druhým způsobem je podání dvou oddělených návrhů a společného insolvenčního návrhu, který nemusí být na předepsaném formuláři a tak umožňuje uvést žádost o projednání návrhu na oddlužení v jednom řízení (Šímák, 2011).

Soud by měl řízení manželů spojit vždy, jestliže je majetková podstata obou manželů tvořena společným jměním manželů. Jestliže však jeden z manželů má majetek ve svém výlučném vlastnictví a není předmětem společného jmění manželů, dále jen SJM, je řízení vedeno zvlášť, neboť existují dvě majetkové podstaty (Šímák, 2011).

Složitou situaci představuje oddlužení pouze jednoho z manželů. Do majetkové podstaty spadá SJM, tedy i majetek manžele dlužníka, zároveň však po ukončení oddlužení mohou věřitelé požadovat úhradu svých neuhrazených pohledávek po manželi dlužníka. V tomto případě pak oddlužení pouze jednoho z manželů postrádá smysl v rámci ekonomiky a sociálního postavení rodiny. Neboť by dluhy přešly na druhého z manželů (Šímák, 2011).

3.4 Osoba dlužníka

Dlouhá léta byly české domácnosti vůči půjčkám a úvěrům velice rezervovaní. Byly ochotny se zadlužit pouze z důvodů, které považovaly za důležité, jako nákup zboží dlouhodobé spotřeby. Vždy vše řádně promýšlely a až po naspoření určité částky byly ochotny vzít si zbývající doplatek na úvěr. Od 21. století, vlivem konzumní společnosti, se změnil tento model rozvážných domácností za domácnosti, jež financují svou spotřebu z úvěrů, nikoli z uspořených úspor. Svůj podíl na zadlužování domácností má i vstup nebankovních společností na trh, jejich lákavé reklamy na nákup spotřebního zboží, na novou elektroniku, automobily či dovolenou. Jedním z dalších důvodů zadlužování je i touha po vlastním bydlení, čímž se rovněž zvyšuje status jedince. Neboť bydlení v nájmu nebo ve vlastním domě je určitou prestižní vizitkou jedince o jeho úspěchu a postavení. I přes tento nárůst úvěrů v domácnostech, ČR nedosahuje také úrovně zadlužení jako EU (Tichá, 2013). „V roce 2010 byl poměr dluhu k hrubému disponibilnímu důchodu domácností v ČR 54,2%, zatímco v eurozóně 99,3%“ (Tichá, 2013, s. 104).

K opatrnosti domácnosti přiměla teprve krize a nebezpečí ztráty zaměstnání. Lidé začali opět více spořit a chovat se opatrněji co se týká vytváření dluhů a braní si úvěrů. Tyto informace vyplývají ze statistiky České národní banky (Tichá, 2013).

Z výše uvedeného nelze tedy soudit, že by se lidé chovali pouze nezodpovědně a brali si úvěry na spotřební zboží, dovolenou či jiné pomíjivé statky. Výchova tak během insolvenčního řízení a oddlužení je tedy účelná. Záleží pouze na přístupu dlužníka a částečně i insolvenčního správce.

3.4.1 Osobnost

„Osobnost se utváří, rozvíjí a projevuje jedině v dialogu (konfrontaci) s nároky konkrétních podmínek a okolností její životní praxe na obsahy a systému aktivit. V aktivním styku s podmínkami existence člověk permanentně řeší rozpor mezi tím, co již interiorizoval a novými požadavky na obsahy a procesy vnitřních a vnějších aktivit“ (Mikšík, 2009, s.21).

Dle pedagogického slovníku je osobnost v psychologickém pojetí *„každý člověk s jedinečnou strukturou svých psychických vlastností a dispozic. Důraz je položen na jednotu psychických procesů, stavů a vlastností, na souhrn vnitřních determinant prožívání a chování. Pro pedagogiku se jeví stěžejním problémem rozvoj osobnosti vzdělávajících se subjektů prostřednictvím intencionální výchovy a edukace“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 183).*

Osobnost se rozvíjí na základě různých zkušeností, informací, vzdělání. Každý člověk jako individuální jedinec vnímá situace různým způsobem. Na základě vrozených a daných předpokladů, charakteru či temperamentu, si zvnitřňuje realitu určitým způsobem. Nové podněty jedinec zpracovává tak, že si je upevní, zvnitřní. Mohou mu rovněž pomoci k dalšímu psychickému vývoji, v rozvoji osobnosti. Oproti tomuto můžou nové podněty a situace vést i k selhání daného jedince. Neporadí si s nově vzniklou skutečností a neadekvátně reaguje. Namísto rozvoje osobnosti může nastat její desintegrace (Mikšík, 2009).

Britský psycholog Hans Eysenck při studia osobnosti rozlišil faktory osobnosti na introverze-extroverze a stabilita – nestabilita. Do nestability můžeme zařadit vlastnosti jako náladovost, neklidnost, agresivita, vzrušivost, impulzivita, do stability pak klidnost, vyrovnanost, spolehlivost, přemýšlivost, vnímavost, spokojenost. Do Introverze pasivitu, tichost, opatrnost. Do Extroverze společenskost, aktivnost a další vlastnosti (Atkinson, 1995). K přístupu v oddlužení tak můžou sehrát roli i charakterové vlastnosti dlužníka. Zda je přemýšlivý a uvědomuje si nastalou situaci nebo zda je impulzivní či bezstarostný a situaci například zlehčuje.

Sigmund Freud rozdělil osobnost do tří částí. Id, které představuje naše nejprimitivnější pudy, impulzy. Zahrnuje potřeby jídla, pití, sexuální pudy a další. Ego představuje část osobnosti, která se vytváří v reakci společnosti a našich potřeb. Zde se střetává touha člověka s reálným světem. Superego je pak zvnitřnělé normy a hodnoty společnosti, které si během výchovy

a socializace člověk osvojl (Atkinson, 1995). V průběhu insolvenčního řízení si tak člověk osvojuje znalosti, poznává nové situace a získává zkušenosti, které si osvojuje a v pozdějším životě dále využije.

„Při jakémkoli střetání subjektu s životními kontexty se jednak vyjevuje, jednak modifikuje jeho psychická potence a výzbroj (v integraci vrozeného a dosavadní životní praxí získaného) k interakci s nově vznikajícími podmínkami života a činnosti“ (Mikšík, 2009, s. 22).

Reakce na dané situace vždy závisí na jedinci, jak je schopen řešit nově nastalou situaci, v jaké míře u něj dominuje impulzivní a emotivní chování, jak je schopen racionálně uvažovat (Mikšík, 2009).

Výchovný proces je o vypořádání se s danou situací, o překonání překážek a jejich aktivním řešení. Ne vždy je jejich řešení snadné, ale o to více může mít výchovnější vliv. Naopak neřešení nastalé situace může vést k desintegraci struktury osobnosti (Mikšík, 2009).

Podíváme-li se na insolvenční řízení jako na výchovný proces, pak při zodpovědném, řádném přístupu, kdy se dlužník bude informovat o stavu věci, o svých právech a povinnostech, může pomoci k posunutí osobnosti výše na vývojovém stupni. Jaký přístup dlužník zaujme vůči oddlužení, však závisí na mnoha faktorech. Na jeho osobnostních rysech, na jeho pohnutkách k oddlužení, na inteligenci, a dalších.

Osobní bankrot, zadlužení jedince, insolvenční řízení, oddlužení, to vše jsou situace, se kterými se jedinec setkává poprvé a je potřeba, aby se s nimi vypořádal. Působí na lidskou psychiku. *„...pojem psychika tvoří fenomenálně specifické jevy, procesy prožívání a chování, které označujeme jako reakce a vnitřní dispozice, jejich systém označujeme jako osobnost a které spoluurčují průběh psychických procesů“* (Nakonečný, 2006, s. 31).

3.4.2 Oddlužení, jako zátěžová situace

Insolvenční řízení a oddlužení je zátěžová situace, se kterou je třeba se vyrovnat. Zátěž a stres jsou *„energetické nároky na organismus“* (Hošek, 1994). Jakákoli změna a působení na lidský organismus je vybočení z rovnováhy a vytváří se tak zátěž. Stres následně vzniká při delší intenzitě vlivu. Jestliže je zátěž a stres dlouhodobé povahy, vyvolá strádání. Stresory, které vyvolávají danou reakci, rozdělujeme na tělesné a duševní. Navzájem se však propojují,

neboť například úraz vyvolá nejen tělesnou zátěž, ale rovněž i psychickou, naopak psychický dlouhodobý stres může zapříčinit nemoc, nachlazení, bolest hlavy (Hošek, 1994).

Stres můžeme charakterizovat jako situaci, která nastává, jestliže je narušena naše tělesná či duševní pohoda. Situace, které stres způsobují, nazýváme stresory. Pro každého člověka může stresor znamenat něco jiného, ale jsou i situace, které většina lidí prožívá jako stresové. Následně pak psychické procesy ovlivňují, jak se s danou situací člověk vypořádá. Stresové události většinou řadíme mezi události traumatické, neovlivnitelné, nepředvídatelné, na hranicích našich schopností (Atkinson, 1995). Insolvenční řízení a oddlužení do stresové situace, dle výše uvedených charakteristik, rozhodně spadá. Je to situace, kterou nemůžeme ovlivnit, je zákonem dané, jak bude probíhat. Je nepředvídatelná, dlužník si nemůže být jistý, že opravdu bude oddlužen. Může ztratit práci nebo soud rozhone o konkurzu. Oddlužení představuje výzvu pro hranice našich schopností, dlužník se musí uskromnit, musí být zodpovědný a vede zcela jiný způsob života než před řízením.

Člověk se během života musí srovnávat s různými skutečnostmi, vlivy a změnou prostředí. Jestliže je adaptace na změnu obtížná, pak hovoříme o zátěži. Zátěž můžeme rozdělit na zvýšenou, která mobilizuje částečně rezervy člověka, na hraniční, kdy je potřeba všech rezerv pro její zvládnutí a poslední hraniční, kdy je zátěž větší než možnosti jedince. Stres je pak stav organismu, který je v napětí (Hošek, 1997).

Reakce v zátěži jsou odedávna útěk a útok. U člověka jsou tyto instinkty ze strachu a vzteku, které se promítají ve velké škále prožitků a chování. Mezi hlavní psychologické důsledky zátěže patří úzkost a strach, vztek a agrese (Hošek, 1997).

Úzkost je aktuální stav jedince, emoce, která vzniká při nejasném ohrožení, nereálném nebezpečí. Naopak **strach** je reálný a jedinec přesně ví, co jej způsobilo. Je zde reálná příčina a pomáhá jedinci chránit před poškozením. Strach lze chápat jako obranný mechanismus (Hošek, 1997).

Každý jedinec disponuje různou mírou úzkosti a strachu. Někteří svět vidí jako nebezpečné místo a cítí se stále v ohrožení, jsou úzkostní. Jiní jsou naopak bez úzkosti, beze strachu v různých situacích. V tomto případě si lze představit míru úzkosti jako Gaussovu křivku. Nejvíce je zastoupeno středně úzkostných a nejméně více nebo naopak vůbec úzkostných lidí. Tak jako zvýšená úzkost brání člověku v plnohodnotném životě, tak snížené zábrany, strach

a úzkost, krajní neúzkost, může vést k bezohlednosti, bez ostychu, k člověku bez zábrán a lítosti je bráno jako společensky krajně nepříznivou úchylu vývoje (Matějček, 2012).

Vztek a **agrese** jsou opačným projevem únikových reakcí na zátěž. Agrese bývá často označována za nežádoucí a hanlivé označení, ne vždy musí být spojena s násilím. Opakem agrese je pak afiliace, tedy laskavé, přátelské chování. Agresivní chování, v určité míře, je chování žádoucí, je to základ pro asertivitu, která je ve společnosti žádoucí a pro jedince prospěšná. Nežádoucí agrese je jev negativní, kdy naopak jedinec prosazuje zájmy na úkor jiných a mnohdy využívá nespolečenských způsobů. Naopak absence agrese je rovněž nežádoucí, neboť jedinec je zcela pohlcen společností, neprosazuje své zájmy (Hošek 1997).

Další reakcí na zátěž může být **apatie** a **deprese**. Jestliže stresory trvají a jedinec se s nimi nedokáže vypořádat, může se uzavřít do sebe, stát se apatický a apatie může přerůst do deprese. V tomto ohledu lze hovořit i o naučené bezmocnosti, jež je právě charakteristická apatií z nemožnosti ovlivnit situaci (Atkinson 1995). K apatii a depresi se může lehce dostat i dlužník, který pod tíhou svých úvěrů, půjček a dalších dluhů, rezignuje na splácení, na řešení situace a smíří se s tím, že má několik exekucí a situaci nelze nijak řešit. Tento případ spíše platí pro jedince, kteří oddlužení nedosáhli z různých důvodů nebo jej nepodali včas a již nejsou schopni splnit podmínky oddlužení.

Insolvenční řízení a oddlužení patří mezi zátěžové situace dlouhodobé povahy. Je to situace, která mění stávající způsob života dlužníka a tím se tak stává zátěžovou. Je tedy žádoucí pomoci dlužníkovi se s touto situací vypořádat. Ne každý dokáže stres a zátěž zvládat asertivně, ale naopak mnoho lidí může přepadat úzkost a strach. Také z těchto důvodů by měl být soud, ale především insolvenční správce, který jedná osobně s dlužníkem, nápomocen při řešení daných situací.

Jedna z dalších stresových a krizových situací je změna statusu. „*Bartoňková (2004) uvádí: Status určuje naše postavení ve společnosti – na základě práv a povinností, které jsou s naším místem ve společnosti spojeny, se vytváří vnímání naší osoby ostatními*“ (Dočekal, Bartoňková, Šimek, 2013).

Člověk jako tvor společenský náleží k určitému statusu, který si během života získal. S určitými biologickými předpoklady, svým vlastním přičiněním. Jestliže se tedy jedinec dostane do insolvenčního řízení a následně do oddlužení, ztratí tím svůj status, své postavení a stává se dlužníkem, jež je uveden v registru dlužníků, na insolvenčním rejstříku, kde každý

může nahlédnou do jeho osobních údajů, jaké měl dluhy, z jakých půjček, v jaké výši, jaký je jeho majetek, jaké jsou příjmy. Toto postavení dlužníka v insolvenčním řízení není vůbec jednoduché a ne každý se s tím umí vyrovnat.

Status můžeme rozlišit na vrozený, který je dán biologickými dispozicemi. Připsaný, jež je dán společností, okolností, mezi které patří vliv rodiny, ekonomické zázemí. Získaný, který je dán vlastním přičiněním jako je dosažené vzdělání, profese, příjmy, způsob života (Dočekal, Bartoňková, Šimek, 2013).

3.4.3 Motivace

„Souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které spouštějí lidské jednání, aktivují ho, dodávají mu energii, zaměřují toto jednání určitým směrem, udržují ho v chodu, řídí jeho průběh i způsob dosahování výsledků, navozují hodnocení vlastního jednání a prožívání vlastních úspěchů a neúspěchů“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 159).

Pro úspěšné dosažení daného cíle je motivace důležitá. Rovněž pro úspěšné oddlužení je potřeba, aby byl dlužník motivován. Úspěšné oddlužení je motivací samo o sobě, nicméně proces, kterým je potřeba projít pro jeho zvládnutí, může mnohdy ubírat tolik energie, že ne každý jej zvládne. Již samotné soudní řízení je někdy pro přeplněnost soudů zdlouhavé a vysilující. Pro dlužníky by mělo být hlavní především možnost řádného splácení dluhu, bez jejich navyšování o úroky, bez ataků věřitelů a rovněž i získání nových poznatků z právní oblasti. Bohužel pro některé je největší motivací úhrada dluhu ve výši 30%. Ne možnost vyřešit řádně své závazky, ale možnost uhradit je v co nejnižší výši. V tomto případě je zcela postrádán výchovný aspekt oddlužení. Vše je o charakteru, o osobnosti dlužníka jako člověka. Záleží vždy na něm, jakým způsobem se k dané situaci postaví a jestliže je motivován pouze možností částečné úhrady svých závazků, není vyloučeno, že se do podobné situace dostane znovu. Bude-li využívat pouze únikové cesty bez jakéhokoliv poučení, pochopení a snahy o řešení, bude neustále své chyby opakovat. V tomto případě se může znovu zadlužit, pak již není řešením oddlužení.

Motivace je dána potřebami jedince a jejich uspokojením. Je to tedy proces, kdy jedinec mobilizuje své schopnosti k uspokojení určitých potřeb, dosažení daného cíle (Kliment, 2013). K uspokojení hladu, je člověk motivován jít do obchodu a nakoupit, k získání financí,

jít do práce a dostat mzdu. Pro úspěšné oddlužení, podat návrh a řádně hradit splátky, pro další život bez dluhů, poučit se z předchozích chyb.

„Motivační proces směřuje od aktivovaných motivů k cílům, které mohou následně vést k uspokojení těchto aktivovaných motivů. Silami interními jsou pak jednotlivé motivy, externími příslušné cíle. Postup od potřeb k cílům může vést k obnovení rovnováhy. Výjimkou jsou případy, kdy oním cílem je výkon jistých činností. Návyky a zájmy jedince“ (Kliment, 2013, s. 54.)

Každý jedinec má svou vlastní individuální podobu motivů, které se mohou v průběhu času aktualizovat a obměňovat. Motivory a motivace souvisí s dosažením určitých cílů, jež si jedinec stanoví.

3.4.4 Charakter

„Charakter lze chápat jako morální zhodnocení daného jedince. Je-li pak jedinec označen za nositele charakteru, pak se očekává, že se chová mravně, přibližuje se ideálu chování v dané společnosti“ (Kliment, 2013, s. 61).

Charakter lze chápat jako vztah jedince k určitým hodnotám. Jakou váhu a sílu jim přisuzuje. Svůj charakter následně prostřednictvím jednání odráží společnosti. Svými projevy jsou patrné jeho cíle, jeho ambice, zájmy, motivační sklony (Kliment, 2013).

Ačkoli se může pro insolvenční řízení jevit charakter jako méně podstatný, mnoho lidí naopak spatřuje v soudních řízeních, v právu, spíše bezcharakterní jednání. V Oddlužení zákon přímo uvádí pojem „pocitivý záměr“, který má s charakterem a mravním chováním mnoho společného. Soud vždy při hodnocení návrhu na povolení oddlužení posuzuje současně i pocitivý záměr dlužníka. Respektive sleduje nepocitivý záměr dlužníka. Insolvenční zákon § 395 odst. 1a uvádí, že soud návrh na povolení oddlužení zamítne, jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že jím je sledován nepocitivý záměr (Insolvenční zákon). Rozhodovací praxe soudů ukazuje nepocitivý záměr například, když dlužník před podáním návrhu převádí svůj majetek na třetí osobu a tím kráčí možnosti věřitelů pro uspokojení jejich pohledávky. Dalším případem nepocitivého jednání je, dle zákona, případ nezahlazeného odsouzení dlužníka za trestný čin majetkové či hospodářské povahy. Vše

samozřejmě závisí na okolnostech a je na soudu ke zvážení, zda zde spatřuje nepoctivý záměr či nikoli (Krhut, 2012).

Dále charakter můžeme spatřovat v důvodu a příčinách oddlužení. Nejvyšší soud uvádí, že oddlužení je určeno jak pro dlužníky, kteří se do úpadku dostali objektivně (ztráta příjmu v důsledku nemoci) tak rovněž i pro dlužníky, kteří si situaci způsobili svou lehkomyšlností, marnotratností, gamblerstvím či jinou formou nezodpovědného hospodaření. Příčina úpadku se zohledňuje v případě, jestliže dlužník žádá o ponechání vyšší než nepostižitelné částky (Krhut, 2012).

3.4.5 Hodnoty, hodnotový systém, postoje

„Hodnoty vznikají a vystupují v procesu hierarchizace vnitřního a vnějšího světa. Objektům v těchto světech jsou na základě motivačních procesů, vyvolané emočního prožívání, procesů učení a z něj plynoucí nabyté zkušenosti přiřazovány rozličné váhy. Jednotlivé váhy mají svůj zdroj v integrující složce osobnosti „Jáství“. Hodnota sebe sama, tedy sebepojetí, je vztažným rámcem, vůči kterému poměříme a tím i stanovujeme váhy ostatních hodnot. Nabyté hodnoty tedy mohou být výsledkem jedincovy zkušenosti, ten je však může rovněž získat a zvnitřnit v procesu interakce se svým sociálním prostředím. Většina hodnot je zjevně sociálně zprostředkovaná. V zastávaných hodnotách se odráží společenské prostředí, ve kterém vyrůstáme“ (Kliment, 2013, s. 62).

Postoj je právě vztah mezi hodnotami a osobou. Jedinec projevuje určitý zájem či nezájem, určitou interakci vůči objektu, jež představuje hodnotu (Kliment, 2013).

Hodnoty tedy můžeme mít zvnitřněné na základě působení společnosti a na základě socializace, některé však získáváme ze zkušeností. Jestliže tedy dlužník projde zkušeností oddlužením, získává opět nové hodnoty a postoj vůči různým situacím, vůči financím, a dalším objektům, se kterými se setkal během řízení. Zároveň se hodnoty mohou měnit v závislosti na daných zkušenostech, například dříve měl dlužník prioritní hmotné hodnoty, prestiž a jeho hodnoty se promítaly v konzumním způsobu života, po oddlužení může hodnoty spatřovat jinde. Ve svobodě, v životě bez závazků, v kvalitě života.

Hodnoty mohou s ohledem na vývoj individua nebo na podobu konkrétní situace měnit svou váhu, někdy pozvolně, jindy skokem. Změna jednotlivých vah hodnot skokem se děje v případě nutnosti výrazné změny životního stylu nebo v mezních událostech. (Kliment, 2013, s. 62).

3.4.6 Lidský kapitál a pracovní síly

„Mezi základní produkční faktory řadí ekonomové vedle půdy a kapitálu také práci“ (Tichá, 2013, s. 51). V dnešním moderním světě, kde je rychlý vědecký pokrok a inovace, je zapotřebí být neustále informovaný o nových technologiích o nové poznatky a tedy neustále rozšiřovat své vzdělání, čímž tak jedinec zvyšuje svou cenu na trhu práce (Tichá, 2013).

Lidský kapitál může představovat jednak znalosti, dovednosti, schopnosti jako například znalost jazyka, práce s počítačem, logické myšlení nebo prostorové myšlení a další. Dále může lidský kapitál představovat specifické znalosti, jež jsou svým způsobem výjimečné a lze je využít v konkrétním odvětví, jako je tvorba počítačových programů, obsluha specializovaných strojů, a další (Tichá, 2013).

Pro to, aby jedinec disponoval atraktivním lidským kapitálem pro trh práce, je důležité investovat do nákladů pro získání daných informací, znalostí, dovedností, jako například studium na škole, jazykové kurzy, umělecké kurzy a další. Mezi náklady patří jak přímé finanční náklady spojené s nákupem učebnic, studijního materiálu, školného, doprava, ubytování, tak i nepřímé náklady spojené s úsilím vynaloženým ke studiu. Psychická náročnost, vynaložený čas na studium a další těžko měřitelné náklady, které bylo třeba vynaložit pro úspěšné dokončení studia. Odměnou za tyto náklady je práce a mzda, kterou jedinec dostává. Vzdělanější lidé, kteří mají široký rozhled ve světě, specifické znalosti, bývají také více ceněni na trhu práce. Je však také důležité neustále ve vzdělání pokračovat a nespoléhat pouze na dosažené formální vzdělání. V moderním světě je potřeba se neustále vzdělávat a zhodnocovat na trhu svůj kapitál (Tichá, 2013).

Právě zhodnocování svého kapitálu, neustálé se vzdělávání, sledování vývoje společnosti, novinek a dalších podnětných informací pomáhá předcházení zadlužování a úpadku jedinců. Jestliže se bude jedinec na trhu práce neustále zdokonalovat, bude představovat žádoucí kapitál a v případě ztráty zaměstnání si takto snáze najde další a nemusí se tak dostat do dluhové pastí z důvodu ztráty příjmů. Současně díky znalostem a vědomostem, díky

jedinečnosti na trhu, získává pracovník vyšší mzdu, ze které si spíše může vytvářet finanční rezervy pro nepředvídatelné případy, než-li při zaměstnání, u kterého jeho příjmy pokryjí náklady beze zbytku.

3.4.7 Životní úroveň a kvalita života

S hodnotovým systémem, s charakterem a lidským kapitálem je spojena i životní úroveň a kvalita života, neboť mnohdy právě pro honbu za určitou životní úrovní se jedinec ocitá v dluhové pasti. Jistě záleží, co pro koho znamená kvalita a úroveň života. Pro jednoho je to spokojený život bez závazků, kdy s trochou šetření se může jednou za rok podívat do zahraničí ale bez stresu ze splátek. Pro druhého je to nejaktuálnější typ telefonu, televize nebo počítače, exotická dovolená na úkor dluhů, které se mohou stát likvidační při jakékoliv životní změně (ztráta zaměstnání, úmrtí v rodině, úraz).

Životní úroveň tedy mnohdy pro většinu znamená materiální blaho a může být zaměněna za ekonomickou úroveň. Každý má tedy jiný pohled na životní úroveň. Český statistický úřad vidí životní úroveň v příjmové úrovni domácnosti, způsobu, kvalitě a finanční náročnosti na bydlení, vybavenosti domácností a dalších pracovních, hmotných a zdravotních podmínek Kubátová (2010). Mimo životní úroveň, jež spočívá v kvantitativních stránkách (materiální blahobyt, vybavení domácností, příjmy) užívá pojmu kvalita života, do které zahrnuje i kvalitativní stránky, představující výši vzdělání, duševní a tělesné zdraví apod. Kvalita života je pak nadřazeným pojmem životní úrovně (Tichá, 2013).

Z výše uvedeného je patrné, že každý autor má jiný pohled na pojem kvality životní úrovně. „Životní úroveň je souhrn materiálních a kvalitativních podmínek života domácností v rámci dané společnosti, který zohledňuje takové aspekty, jako je příjmová úroveň zdravotní péče a vzdělání, kvalita životního prostředí a případně v ještě širším pojetí další společensko-politické faktory, např. bezpečnost, lidská práva, rovnost příležitostí apod.“ (Tichá, 2013, s. 80). K tomuto vymezení životní úrovně existuje Index lidského rozvoje (HDI), který slouží jako ukazatel jak materiální, tak kvalitativní stránky. Zahrnuje hrubý národní důchod na obyvatele, naděje na dožití při narození, vzdělání (Tichá, 2013).

3.5 Příčiny zadlužování

Co vede tolik lidí k půjčkám, úvěrům od bank nebo nebankovních institucí, k zadlužování? Důvodů je několik a lze dle nich rozdělit dlužníky do několika skupin. Jedním z důvodů může být sociální status, kdy dlužník chce nejen sobě, ale i svému okolí dokázat, že „na to prostě má“. Stejně tak jak jeho soused, švagr nebo kolega z práce, i on si může pořídit nejnovější elektroniku, zahraniční dovolenou nebo auto vyhlášené značky. Úvěry na podobné statky mají jedno podobné. Nemění nijak zvlášť sociální status dlužníka, naopak jej prohlubuje do dluhové spirály. Tento příklad zadlužování patří do skupiny zbytných věcí.

Na druhé straně existují dlužníci, kteří si pomocí úvěru pořídí vlastní bydlení. Tento typ úvěru můžeme zařadit do nezbytných věcí. Hypoteční úvěry jsou především úvěry od bankovních sektorů, které si budoucí dlužníky řádně prověří, zda je schopen splatit tak velký úvěr, zda má čím ručit, zda je perspektivní. U hypotečních úvěrů je tedy menší pravděpodobnost, že se dlužník dostane do dluhové nesnáze. Samozřejmě, i zde se mohou přihodit nepředvídatelné situace, a člověk může přijít o příjmy následkem ztráty zaměstnání, následkem nemoci apod. (Janda, 2013).

Jak už bylo výše uvedeno, jedním z důvodů zadlužování je sociální status, kdy prostřednictvím půjčených peněz si dlužníci zvyšují status. Dalším důvodem může být nulová finanční gramotnost. Dlužník si sjedná půjčku, aniž by si promyslel, kolik opravdu potřebuje, kolik bude dle smlouvy splátce, jaký je úrok a nespočítá si, že v reálu může půjčku až 3x přeplatit. Dlužník následně nezvládá lichvářský úrok a poplatky splácet a půjčku „lepí“ další půjčkou. Do dalších důvodů zadlužení můžeme zařadit životní náklady, kdy u lidí náklady na živobytí převyšují příjmy. Tento důvod úvěrování je nejsmutnější. Nicméně i tak jej lze řešit, ať již sehnáním levnějšího bydlení, omezením nákladů, které člověk měsíčně má nebo přivýdělkem, který navýší příjmy (Janda, 2013).

Další příčinou zadlužování je bydlení, tedy touha člověka žít ve vlastním domě či bytě. Tento případ zadlužení lze řadit do nezbytných věcí, i zde je potřeba být obezřetný. Jestliže si člověk půjčí na vybavení domácnosti, na koupi bytu, na postavení domu, je potřeba peníze využít opravdu k danému účelu. Stane se, že při vidině tolika peněz si dlužník koupí mimo jiné zcela nepotřebnou elektroniku nebo jinou zbytnou věc a na původní zájem již celkový obnos nepostačí. Dále je třeba brát s rozmyslem, zda opravdu člověk potřebuje dům s šesti ložnicemi, s bazénem nebo saunou. Zda je potřeba kupovat pozemek v předražené části

satelitního města, jestliže ve vedlejší vesnici je srovnatelná parcela za polovinu ceny. I u nezbytných půjček na koupi vlastního domu, bytu, je potřeba zohlednit všechny další faktory, aby se z nebytného domu nestala zbytná nákladná vila (Janda2013).

Mezi příčiny zadlužení patří rovněž podnikání. Ne každý člověk dokáže svůj nápad převést v ziskový podnik. Nesprávné podnikání se tak stává častým důvodem pro zadlužení. Bohužel fyzická osoba, jenž si vytvořila dluhy podnikáním, nemůže tento problém řešit formou oddlužení (Janda, 2013).

K příčinám zadlužení lze uvést dále mezní situaci v životě dlužníka, úmrtí, rozvod, ztráta zaměstnání nebo odchod do důchodu (Janda, 2013).

Shrneme-li příčiny a důvody zadlužení, můžeme je rozdělit na zbytné, kdy si člověk bere půjčku pouze z důvodů uspokojení určitých povrchných potřeb a nezbytné, kdy k uzavření úvěru vede hlubší smysl seberealizace a uspokojení. Dále mezi příčiny lze řadit různé nečekané události a situace, krizové okamžiky. Právě proto, že mnohdy se nečekaně člověk ocitne v tíživé situaci dluhových pastí, existuje institut oddlužení, který alespoň určitým osobám dává možnost zákonně řešit problém a možnost začít znovu život bez dluhů.

3.6 Insolvenční správce

Činnost insolvenčního správce upravuje zákon č. 312/2006 Sb., zákon o insolvenčních správcích. Insolvenční správce dle zákona je fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat činnosti insolvenčního správce. Insolvenčním správcem je rovněž i veřejná obchodní společnost nebo zahraniční obchodní společnost nebo zahraniční sdružení, které poskytuje stejné záruky ručení společníků jako veřejná obchodní společnost, a je založena podle práva členského státu EU, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru a která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce (Zákon č. 213/2006 Sb., o insolvenčních správcích).

3.6.2 Podmínky pro výkon insolvenčního správce

Činnost insolvenčního správce je velice odborná, specializovaná, s podstatnou znalostí různých oborů, jako je právo, finance, daně. Je důležité, aby funkci zastávala kompetentní osoba s danými znalostmi. Proto jsou kladeny nároky v příslušném vzdělání, praxi a v dalších oblastech (Šnobllová, Němčák 2014).

Pro výkon činnosti insolvenčního správce je potřeba splňovat zákonem dané skutečnosti. Pro **insolvenční správce fyzické osoby** platí tyto podmínky:

- úspěšné složení zkoušky insolvenčního správce, na základě které je mu uděleno povolení vykonávat činnost insolvenčního správce;
- svéprávnost;
- vysokoškolské vzdělání magisterského studijního programu;
- bezúhonnost;
- odborná praxe, po dobu 3 let v oblasti související s funkcí insolvenčního správce;
- pojištění odpovědnosti za škodu;
- správní poplatek, který činí 5000,-Kč (Šnobllová, Němčák, 2014).

Podmínky pro výkon činnosti **insolvenční správce jako veřejně obchodní společnost** jsou:

- založená v.o.s.;
- ohlášený společník;
- bezúhonnost;
- pojištění za škodu;
- správní poplatek.

Ohlášeným společníkem se zde myslí společník v.o.s., jako fyzická osoba, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu a jehož prostřednictvím bude v.o.s. vykonávat činnost insolvenčního správce (Šnobllová, Němčák, 2014).

Mimo insolvenčního správce, který je povinen splnit výše uvedené podmínky, rozlišujeme i **insolvenčního správce se zvláštní zkouškou**. Ten musí vykonávat činnost velice specializovanou, a proto je na tuto činnost kladen náročnější požadavek ve formě zvláštní zkoušky, kterou je správce povinen pravidelně opakovat. Insolvenční správce se zvláštní

zkouškou vykonává činnost nejen majetkovou u dlužníků a věřitelů, ale také činnost, jenž zasahuje do ekonomiky ČR, a proto je kladen vyšší nárok na osobu správce. Zvláštní zkouška obsahuje pouze ústní část a je potřeba znalostí o principech a fungování finančního trhu, organizaci podniku a právní regulace ekonomicky významného dlužníka, investičních nástrojů, obchodování a jiného nakládání s těmito nástroji, právní úpravy povinností insolvenčního správce při úpadku ekonomicky insolvenčního práva, občanského a obchodního práva, řízení podniku a účetnictví a financování podniku (Šnoblová, Němčák, 2014). Mimo tyto podmínky musí splňovat předpoklady pro výkon citlivé činnosti podle zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti (Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, §6). Více o insolvenčním správcovi se zvláštní zkouškou v zákoně o insolvenčních správcích.

Podobné podmínky jsou pro vydání zvláštního povolení v.o.s. pouze s rozdílem, že ohlášený společník musí mít zvláštní zkoušku insolvenčního správce (Šnoblová, Němčák, 2014).

V případě **zahraniční obchodní společnosti a zahraničního sdružení**, zákon uvádí podmínky stejné jako u v.o.s., respektive sem spadají ty společnosti, které poskytují stejné záruky ručení společníků jako veřejná obchodní společnost, a jsou založeny podle práva členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru a které jsou oprávněny vykonávat činnost insolvenčního správce (Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, § 5).

3.6.2 Žádost o vykonání zkoušky

Jestliže žadatel má zájem stát se insolvenčním správcem a splňuje základní podmínky, může požádat o vykonání zkoušky. Žádost s příloženými doklady je zaslána na ministerstvo spravedlnosti. Žádost musí splňovat určené náležitosti dle vyhlášky č. 312/2007 Sb., jako je jméno, adresa, souhlas se zpracováním osobních dat pro účel zkoušky, a další. Mezi povinné přílohy patří doklad o dosaženém vzdělání, doklad prokazující odbornou praxi, doklad o zaplacení správního poplatku. Pro úspěšné zvládnutí zkoušky je podstatná znalost především z oboru občanského, obchodního, pracovního práva, občanského procesního práva, správního práva včetně správního řízení, finančního práva včetně daňového řízení, řízení podniku a účetnictví a financování podniku. Samotná zkouška je složena z části písemné a ústní. V písemné části je obsažen test a případová studie. Jestliže žadatel úspěšně složil

písemnou část, následuje ústní zkouška, jež je prováděna u pětičlenné komise. Členy komise jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti, musí mít vysokoškolské vzdělání v oboru ekonomie nebo právo. Usnášet se členové mohou v minimálním počtu tří členů. Jestliže žadatel uspěl i v ústní zkoušce, zašle mu ministerstvo do 3 týdnů od vykonání zkoušky vyhotovené osvědčení. (Šnoblová, Němčák, 2014).

3.6.3 Oprávnění k výkonu

Společně s osvědčením o vykonání zkoušky a dalšími podklady prokazující způsobilost k výkonu činnosti insolvenčního správce, zašle žadatel návrh na vydání povolení k činnosti insolvenčního správce ministerstvu spravedlnosti. Ministerstvo spravedlnosti následně vydá povolení, které je omezeno na dobu platnosti 5 let od nabytí právní moci. Na základě žádosti o prodloužení povolení a doložení správního poplatku se doba platnosti prodlužuje o dalších 5 let (Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích).

3.6.4 Osobností předpoklady

Pro výkon činnosti insolvenčního správce dlužníka, jež je v úpadku, tedy není potřeba zvláštní zkoušky, nicméně o to více by měl mít správce další osobnostní předpoklady. Jako osoba, která jedná s dlužníky, věřiteli, státními orgány, musí umět nejen komunikovat a být sociálně obratný, ale v případě oddlužení by měl být i správný andragog. Během oddlužení po dobu pěti let komunikuje s dlužníky a kromě vypořádání dluhů a závazků, by měl i výchovným způsobem působit na lidi, kteří se dostali do dluhové pasti z různých důvodů. Insolvenční správce by tedy měl určitým způsobem znát základy andragogiky, základy umění jednání s lidmi, umění působení na lidi.

Andragogický slovník definuje andragogiku následně *„vědecká disciplína zabývající se veškerými procesy a souvislostmi učení a vzdělávání dospělých. Objektem současné andragogiky je dospělý jedinec (biologicky, psychicky, sociálně a ekonomicky zralý); předmětem je celková edukační realita dospělých, tedy především proces organizovaného (intencionálního) učení a sociálně-ekonomické souvislosti tohoto učení, sebeřízené*

(zkušenostní) učení a kooperativní učení, které vytváří podmínky pro vznik moderní a učící se společnosti“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 33).

Integrální andragogika se pak dle slovníku zabývá „teoretickými aspekty mobilizace lidských zdrojů v sociálních, kulturních, politických a ekonomických podmínkách. Integruje poznatky věd o člověku a společnosti, zejména sociologie, psychologie, pedagogiky, teorie organizace a řízení a aplikuje je na konkrétní problémy mobilizace lidských zdrojů. Integrální andragogika směřuje k pochopení vztahu mezi teoretickými sociologickými a dalšími společenskovědními poznatky a jejich aplikací ve společenské praxi sociální intervence v oblasti podniku a podnikání a v oblasti veřejné správy. Na základě analýzy sociálních souvislostí vzniku andragogiky předkládá závěry o společensko-kulturní, politické a ekonomické determinaci andragogiky, o jejím charakteru a o její funkci v současné společnosti a v kurikulu oboru sociálních věd“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 132).

Andragogika se zabývá vedením lidí, působením na jejich stránky osobnosti, pomáhá mobilizovat lidský kapitál v neustále se měnící moderní společnosti. Mobilizací můžeme rozumět aktivování dovedností, schopností, intelektu. Neustálé se vzdělávání, získávání nových informací, pomáhá zvýšit orientaci jedince v nově vzniklých situacích a ve změnách společnosti. Kapitál můžeme chápat jako určitou vlastnost, schopnost, která označuje kvalitu a hodnotu, kterou jedinec může společnosti nabídnout (vzdělání) (Dočekal, Bartoňková, Šimek, 2013).

Andragog, je pracovník, který působí právě v oblasti edukace dospělých. *„v užším pojetí je chápán jako odborník působící v oblasti edukace dospělých, tj. uskutečňuje vzdělávací a výchovné procesy jak ve školním, tak mimoškolním prostředí. V širším pojetí vychází zejména z integrální andragogiky a zahrnuje celou škálu praktických činností a aktivit přesahujících tradiční androdidaktický proces. Andragog by měl disponovat řadou andragogických kompetencí. Mluvíme-li o rolích andragoga, nejčastěji jsou zmiňovány následující: vzdělavatel dospělých, školitel, instruktor, sportovní instruktor, poradce, konzultant, metodik, lektor, manažer vzdělávání, trenér, mentor, facilitátor, kouč, mediátor, animátor, moderátor, tutor, vychovatel a probační úředník, aj.“ (Průcha, Veteška, 2012, s.29).*

Dle této definice můžeme insolvenčního správce zařadit mezi andragogické pracovníky. Ten vykovává svou činnost v rámci insolvenčního řízení dle zákona. Insolvenční řízení sice nepatří mezi edukační aktivity, jež jsou realizovány určitou organizací, nicméně právo je

soubor obecně závazných norem. Vychází ze společnosti, z určitých kulturních aspektů, které si jedinec během socializace zvnitřňuje. Ačkoli běžný občan nezná všechny právní normy, ví, co je správné a co špatné. Co je protiprávní a co dovolené. To vše zná na základě zvnitřněných a osvojených norem během výchovného působení rodičů, školy, společnosti. Právo dává společnosti určitý řád, ochraňuje ji a sankcemi státu – státních mocí - je vynutitelné. Právo tak působí i výchovně. Insolvenční správce je tedy určitým způsobem pracovník, jehož činnost souvisí s výchovnými aktivitami.

Z výčtu uvedených andragogických pracovníků, má insolvenční správce nejbližší k mentorovi, kouči, konzultantovi. Tedy k takovým pracovníkům, kteří vedou, usměřují jedince na cestě k určitému cíli. *„Kouč pomáhá koučovanému uvědomit si, jaké jsou jeho cíle v životě i profesi, podporuje ho v uvědomění možností a konkrétnímu naplňování cílů, pomáhá rozvíjet jeho schopnosti a dovednosti“* (Průcha, Všetečka, 2012, s. 155).

„Mentor poskytuje poradenství v rámci sebevzdělávání, vedení v tom, jak získat znalosti a dovednosti potřebné pro výkon nové práce atd.“ (Průcha, Všetečka, 2012, s. 171).

Insolvenční správce s dlužníky komunikuje, probírá s nimi přihlášené pohledávky dlužníka, upozorňuje na jejich povinnosti. Vede je celým insolvenčním řízením a po celou dobu oddlužení do naplnění cíle, oddlužení.

Mezi funkce vzdělavatele patří:

- plánování - vymezení cílů, metod, prostředků,
- motivace – zájem a pozornost,
- komunikace – rozhovor, diskuse, prezentace,
- řízení – průběh učení, zadávání úkolů,
- organizace – zajištění materiálu, administrativy, nástrojů, rozvrh práce a odpočinku,
- kontrola – zkoušky, testy, kontrola úkolů, pochopení učiva ,
- vyhodnocení – pochvala, kritika, známka, zhodnocení edukačního procesu (Dočekal, Bartoňková, Šimek, 2013).

Při zapracování funkcí vzdělavatele na činnost insolvenčního správce, můžeme uvést následující:

- plánování – cílem je úspěšné oddlužení klienta metodou splátkového kalendáře nebo zpeněžením majetku. V tomto směru má správce činnost jednodušší, neboť rozhoduje soud o způsobu oddlužení;
- motivace - sám klient je motivován tím, že po ukončení oddlužení bude bez závazků, i na správci bude, aby jistým způsobem klienta motivoval a vedl k úspěšnému oddlužení a především k následnému životu bez dluhů;
- komunikace – způsob komunikace s klientem, zda preferuje osobní, listovou, emailovou poštu;
- řízení – průběh oddlužení, rozdělování úhrad, součinnost s věřiteli, dlužníkem,
- organizace – administrativa, vedení spisu, rozvrh práce;
- kontrola – ve své podstatě je dána zákonem, neboť správce je povinen podávat soudu průběžné zprávy;
- vyhodnocení – zde je vyhodnocení jednoduché. Buď je dlužník po pěti letech bez závazků, nebo oddlužení nesplnil a dostal se do konkurzu, kdy je zcela bez majetku a závazky má nadále. Nastat může i varianta úspěšného oddlužení, ale bez poučení z předešlé situace, kdy dlužník si bude opět brát bez uvážení půjčky.

Z výše uvedeného lze říci, že celkový proces je již sám upraven zákonem. Některé části náleží soudu, jako je rozhodnutí o způsobu oddlužení, některé záleží na osobě správce, jako je komunikační, ale i motivační, řídicí či organizační. Insolvenční správce je omezen a povinen jednat v mezích zákona, přístup k jednání s lidmi je čistě na samotném správci.

Insolvenční správce jako andragogický pracovník předává klientům praktické, teoretické informace. O dlužích, jež klient vytvořil, o procesu insolvenčního řízení, o splátkách, které se věřitelům hradí a další informace, které i na požádání správce sdělí. Tento **informativní** přístup vedení je podstatný nejen pro vzdělávání dlužníků a podstatné informace, ale rovněž i pro budoucí poučení z chyb, které zapříčinily nastalou situaci. Jestliže dlužník rozebere se správcem příčinu vzniku jednotlivých dluhů, jejich výši, podmínky smluv úvěrů a půjček, bude již v této oblasti více informovaný, než když si půjčky a úvěry uzavíral. Dalším způsobem přístupu insolvenčního správce je **emancipační**. V tomto případě je dlužník veden ke kritickému myšlení, k emancipaci, k samostatnému uvažování, nikoli pouze k pasivnímu vstřebávání informací. Je důležité, aby si dlužník uvědomoval jednotlivé souvislosti, nejen informace o různých druzích úvěru, půjček, úrocích, ale přemýšlel i o možnostech správného využití, o spoření, o souvislostech mezi situacemi, které ho do dluhové pasti dostaly a poučil se z nich (Dvořáková, 2013).

Andragogický pracovník musí pro svou činnost disponovat jistými kompetencemi. Jednak to jsou:

- **odborné** kompetence, být expert a mít znalosti v daném oboru,
- **osobní** kompetence, tedy umění jednat s lidmi, mít smysl pro odpovědnost, sebeovládání, toleranci, důslednost, trpělivost a další vlastnosti podstatné pro jednání s lidmi,
- **metodické** (andragogice/didaktické) kompetence – znalosti z oblasti andragogiky a didaktiky, plánování cílů, způsobů k dosažení cílů, využívání didaktických metod, forem výuky, prostředků, celková znalost v oblasti vzdělávání a umění vzdělávat a vést dospělé jedince,
- **rétorické** a komunikační kompetence v oblasti verbální i neverbální komunikace (Dvořáková, 2013).

4 Výchové aspekty oddlužení

„Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Je to proces záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou vnitřně integrovanou a socializovanou osobností“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2008).

Výchova probíhá během celého života, od narození, přes dospívání, dospělost až ke stáří a do smrti. Během života člověk poznává okolí, nové osoby, zkušenosti, učí se neustále novým poznatkům. Probíhá poznávání, pochopení nových jevů a poznatků (Kantorová a kol, 2008).

Na celkovém vývoji jedince se podílí mnoho aspektů jak ze širšího sociokulturního prostředí, kam můžeme zařadit společnost, ve které jedinec žije, ale i příslušnost k dané společenské vrstvě, národnosti, tak z nejužšího společenského prostředí, jako je rodina, přátelé, partneři, třída, kolektiv v práci a další skupiny, jež jedince obklopují (Pelikán, 1995).

4.1 rodina

Rodina patří mezi nejdůležitější výchovné instituce, neboť je to prostředí, do kterého se dítě narodí a první roky v něm tráví nejvíce času, nejvíce na dítě působí. Pro správný vývoj dítěte je důležitá funkční a harmonická rodina. Funkční rodina by měla být soudržná, adaptabilní a komunikativní. Soudržností rozumíme sounáležitost jejich členů, intimita a sounáležitost. Adaptabilita znamená umění přizpůsobit se na různé životní situace, reagovat na ně pružně, adaptovat se. Komunikace je podstatná pro rodinné vztahy, pro atmosféru a rodinné klima. Komunikace by měla být otevřená, přímá. Dle Heluse (2004) má rodina uspokojovat základní potřeby dítěte, a to nejen fyzické, ale i sociální, jako je potřeba lásky. Dále potřeba sounáležitosti dítěte s rodinou, rodina by měla dítěti poskytovat prostor pro seberealizaci, měla by vytvářet dítěti vzory a příklady, měla by vytvářet prostředí bezpečí, pomoci, místo, kde se dítě svěří se svými starostmi. Rodina by tedy měla splňovat několik funkcí. Biologickou- reprodukční, ekonomickou – materiální zajištění rodiny, emocionální – citové vazby, láska, úcta, bezpečí, a výchovnou funkci (Kantorová a kol. 2008).

Rodina je primární skupina, základní článek sociální struktury a základní ekonomickou jednotkou. Rodina jedince provází od narození přes všechny životní etapy. Do rodiny se narodíme, následně ji sami vytváříme a přebíráme rodičovské role, role prarodičů (Havlík, Kořa, 2002).

Rodinná výchova je výchova, která se uskutečňuje v rodině. Je to cílevědomé a záměrné působení na členy rodiny, nejen na dítě, ale na všechny aktéry. Nicméně převážně působí na dítě. Rodiče, prarodiče, případně další členové rodiny se podílí na výchově, kdy je dítě formováno v mladého demokratického člověka. V rodině se již od narození dítě učí komunikaci, poznávání podnětů, přebírá vzorce chování, postoje a názory, učí se respektovat normy a pravidla, co je špatné a dobré (Kantorová a kol. 2008).

Kromě výchovy a formování dítěte probíhá v rodině vytváření vlastního „já“. Formování osobnosti. Od okamžiku narození se dítě soustředí na osobu matky, případně na osoby kolem matky. Dítě si vytváří vztahy nejen k rodičům a dalším blízkým lidem, ale rovněž poznává vztahy mezi rodiči, mezi sourozenci a dalšími osobami. Tímto se vytváří vlastní identity, svébytnost. Dítě vnímá své okolí od narození. Komunikuje prostřednictvím křiku, postupem času i úsměvu, pohledem z očí do očí. Během prvních let se vytváří „já“, vytváří se vztahy mezi rodiči a dítěti. Během dalších let se postupně učí dalším návykům, ať již hygienickým, nebo sociálním (Matějček, 2012).

V období předškolního věku osobnost dítěte dospívá, zraje nervový systém a je tak čas na osvojování návyků a dovedností, díky kterým se z dítěte stává kulturní a civilizovaný člověk. Dítě začíná dělat to co druzí a chápe, co se má dělat a co ne. Osvojuje si zvyky, režim, zvláštnosti a výchovné zásady rodiny. V tomto období je nejvhodnější vytvářet různé návyky, ať již pravidelné čištění zubů, mytí rukou před jídlem nebo omezování v jídle a nepřejídání, tak i společenské návyky. Ke společenským návykům řadíme nejen pozdrav, poděkování, ale rovněž i vyjadřování, postoje, chování vůči ostatním věcem, lidem, řeč dítěte vůbec (Matějček, 2012). Dítě se tedy učí od dospělých a to i ve vztahu k věcem, k penězům, k hodnotám, které rodina má a uznává.

Dítě si z rodinného prostředí přebírá postoje, názory, vzorce chování. Rovněž se vytváří jeho vlastní osobnost. Vytváří si určitý vztah k materiálním věcem, k hodnotám, k práci. Je důležité, aby dítě v rodině chápalo základní principy peněz, hospodaření, že ne vždy lze něco koupit jen proto, že to chceme, že je potřeba ovládat své pudy a chytče v mezích svých možností. Jestliže se dlužník dostane do oddlužení a má i rodinu (manžela, dítě), je tímto

institutem ovlivněna rovněž. Konkrétně děti mohou pociťovat změny v materiálním omezování. Dříve žila rodina na dluh a byla možnost si koupit mnoho věcí, dnes žije s životním minimem a je třeba, aby se omezil nejen dlužník, ale všichni členové rodiny, neboť dluhy nevznikly pouze dlužníku, ale v rámci společného jmění manželů je hradí i manžel. Z tohoto důvodu je žádoucí společné oddlužení manželů. Oddlužení tak postihuje ekonomickou funkci rodiny, která se může odrážet i do ostatních funkcí. Rodiče, kteří jsou v oddlužení, by měli v rámci rozumových schopností dítěte vysvětlit situaci dítěti a snažit se tuto situaci dítěti vynahradit jiným způsobem. Například větší sounáležitostí, společnou aktivitou a další. Nesmíme však zapomínat na psychickou, sociální stránku oddlužení. Jak bylo řečeno, dítě od narození vnímá veškeré situace, změny a chování v rodině. Jestliže se tak rodiče ocitnou v platební neschopnosti, určitě tuto změnu a napjatou situaci, vycítí. Proto je důležitá komunikace mezi členy rodiny.

Jak uvádí Matějček (2012) významným výchovným prostředkem jsou obyčejné hovory v rodinném kruhu u stolu. Každá přináší nové poznatky, zkušenosti, informace. Právě tyto informace o každodenním životě, o politice o druhých lidí, o událostech ve světě ale i o rodinné situaci pomáhají k soudržnosti rodiny (Matějček, 2012).

4.2 Škola

Škola je po rodině další, kdo působí výchovně-vzdělávacím způsobem na jedince. Ve škole získáváme znalosti, ale rovněž nás formuje a prostřednictvím vytvořených vzdělávacích programů vytváří všestrannou, kultivovanou, vzdělanou osobnost.

Dítě vstupuje do školy kolem 6-7 věku a zůstává zde minimálně do 15 let. Jde tedy o dlouhou dobu, během které se veškeré nabyté zkušenosti a znalosti promítají do osobnosti jedince. Ve škole dítě získává znalosti, dovednosti a zapojuje se do společenského života spolužáků, učitelů a dalších osob, jež se ve škole objevují (Matějček, 2012).

Škola se stává přechodem do světa práce. Děti se setkávají s novými formálními i neformálními vztahy ve formě školního řádu, školních povinností, pravidly ale i s vztahy mezi spolužáky, učiteli. Škola se tak na dlouhý čas stává hlavním středobodem dětského života. Dítě má určité povinnosti, které musí plnit a odpovědnost za naplnění daných cílů (Havlík, Kořa, 2002). Po ukončení povinné školní docházky se jedinec rozhoduje o dalším

vzdělání potažmo přímo o budoucím povolání tak, aby se sta ekonomicky aktivním členem společnosti. „Školu tak lze chápat jako předobrazem společnosti dospělých“ (Havlík, Koťa, s. 52).

Z tohoto důvodu je důležité působení na dítě ve škole ve všech oblastech, jak vzdělávacích, tak výchovných a to i v rámci finanční gramotnosti, a finanční odpovědnosti.

V rámci vzdělávací politiky jsou rozhodovány a rozpracovány obecné cíle výchovy a vzdělávání, které jsou následně rozpracovávány do dílčích cílů vzdělávacích cyklů a jednotlivých škol (Havlíček, Koťa, 2002).

4.2.1 Rámcově vzdělávací programy, dle jen RVP

„RVP je kurikulární dokument, který vymezuje pro jednotlivé etapy škol vzdělávání konkrétního cíle a obsah vzdělávání. Týkají se nepřímárodního, primárního, sekundárního vzdělávání. Upravují použití metod, postupů, forem vzdělávání a další“ (Průcha, Veteška, 2012).

Kurikulární dokumenty lze rozdělit do dvou úrovní, a to na státní a školní. Do státní zařazujeme RVP a Národní program vzdělávání, tzv. Bílá kniha. Do školní úrovně řadíme Školní vzdělávací program, který si vytváří jednotlivé školy samy dle zásad stanovených v RVP (RVP pro předškolní vzdělávání, 2004). V současnosti máme RVP :

- pro předškolní vzdělávání;
- pro základní vzdělávání;
- pro základní vzdělávání, včetně příloh upravující vzdělávání žáků a lehkým mentálním postižením;
- pro obor vzdělávání základní školy speciální, pro gymnázia;
- pro gymnázia se sportovní přípravou;
- pro odborné vzdělávání (www.msmtv.cz).

Ministerstvo v RVP určí okruhy a témata, které jsou pro další sestavování vzdělávacích programů povinné. Jsou dány okruhy, které by měl žák daného stupně znát a získat tak dané

kompetence. Při osvojování kompetencí by si žáci měli osvojovat rovněž i finanční gramotnost a další základní ekonomické znalosti.

RVP předškolního vzdělávání, dále jen RVP PŠV

„Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají“ (RVP PŠV).

Rámcové cíle pak jsou:

- rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání;
- osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost;
- získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Klíčové kompetence jsou pak kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, činnostní a občanské.

Vzdělávací oblasti v předškolním věku zahrnují témata: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika (jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace, sebepojetí, city, vůle), Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět (RVP PŠV).

Všechny tyto cíle, kompetence a vzdělávací oblasti jsou v souladu s osobnostním vývojem jedince a jeho vývojem. Tedy s ohledem na věk a rozumové schopnosti dětí předškolního věku. Už v předškolním věku je žádoucí postupně seznamovat se společností, s jejími principy, hodnotami, vychovávat jedince samostatného, odpovědného za své jednání. Konkrétní předměty týkající se hospodaření, ekonomiky, finanční gramotnosti, lze spatřit až v primárním a sekundárním vzdělávání.

RVP základních škol, dále jen RVP ZŠ

„Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání“ (RVP ZŠ).

Mezi základní cíle patří motivace žáků pro celoživotní učení; podněcovat k logickému myšlení, řešení problémů; otevřeně komunikovat; rozvíjet spolupráci; připravit žáky k plnění svých základních povinností a práv jako svobodný a zodpovědný občan; vnímání pozitivních situací, rozvíjení citů, vnímání; osvojit si vědomosti, rozvíjet schopnosti a uplatnit je v reálném životě.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní.

K vzdělávacím oblastem patří Jazyk a jazyková kompetence (český jazyk a literatura, cizí jazyk a další cizí jazyk), Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce, Doplňující vzdělávací obory (dramatická výchova, etická výchova, filmová/audiovizuální výchova, taneční a pohybová výchova).

Mimo tyto základní vzdělávací oblasti, RVP zahrnuje i průřezová témata, do kterých patří: Osobní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova (RVP ZŠ).

Ve výše uvedených tématech a vzdělávacích oblastech lze spatřit možnosti, jak zahrnout do vzdělávání ekonomiku, a další okruhy směřující k výchově finančně gramotného a zodpovědného ekonomicky produktivního jedince. Například člověk a svět práce, kde se žáci učí pracovním návykům, tru práce, podnikání. Výchova a občanství, kde je mimo jiné zahrnut osobní rozvoj, nebo principy tržního hospodářství, principy demokracie, právní základy státu, právní řád ČR, právo v každodenním životě.

RVP Gymnází, dále jen RVP G

„Gymnázium má vytvářet náročné a motivující studijní prostředí, v němž žáci musí mít dostatek příležitostí osvojit si stanovenou úroveň klíčových kompetencí, tzn. osvojit si některé důležité vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty a dokázat je využívat v osobním, občanském i profesním životě. Absolvent gymnázia by měl v průběhu vzdělávání na gymnáziu získat široký vzdělanostní základ a dosáhnout takové úrovně klíčových kompetencí, kterou RVP G předpokládá a která mu umožní dále rozvíjet schopnosti a dovednosti v procesu celoživotního vzdělávání a získávání životních zkušeností“ (RVP G, s. 8).

Klíčové kompetence dle RVP G, jsou: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a dále kompetence k podnikavosti.

Do vzdělávacích oblastí podobně jako u základního vzdělání patří: Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Člověk a příroda (fyzika, chemie, biologie, geografie, geologie), Člověk a společnost (Občanský a společenskovední základ, dějepis, Geografie), Člověk a svět práce, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Informatika a informační a komunikační technologie.

Mezi průřezová témata pak patří Osobnostní a sociální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova.

Například vzdělávací oblast **člověk a svět práce**, zahrnuje cíle, které vedou k finanční gramotnosti a vzdělání v oblasti ekonomiky, trhu práce a profesního uplatnění. Zahrnuje cíle jako je pochopení mikroekonomických a makroekonomických vztahů; zodpovědné užívání možností sociálního státu; zodpovědné chování v rámci užívání finančních prostředků; využívání informací z médií a analýza těchto informací; poznání požadavků mezinárodního trhu práce a umět schopně na ně reagovat; předcházet negativnímu dopadu nezaměstnanosti a využívat informačních technologií k hledání zaměstnání a další (RVP G).

RVP pro odborné školy, dále jen RVP OŠ

Tak jako u RVP Gymnází zahrnují RVP pro odborné školy klíčové kompetence vzdělávací oblasti a průřezová témata. Jelikož se již však jedná o odbornou školu se specifickým zaměřením, RVP tak zahrnuje navíc odborné kompetence absolventa.

„Koncepce středního vzdělávání, tedy i odborného, vychází z celoživotně pojatého a na principu znalostní společnosti vybudovaného konceptu vzdělávání, ve kterém je vzdělávání cestou i nástrojem rozvoje lidské osobnosti. Záměrem středního odborného vzdělávání je připravit žáka, na úrovni odpovídající jeho vstupním učebním předpokladům a osobním schopnostem a v návaznosti na předchozí vzdělávání, na úspěšný, smysluplný a odpovědný osobní, občanský i pracovní život v podmínkách měnícího se světa“ (RVP OŠ, s. 5).

Ke klíčovým kompetencím patří k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí, kompetence k pracovnímu uplatnění, matematické kompetence, kompetence využívat informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi.

Zvláště jsou pak postaveny odborné kompetence, které již záleží na dané odborné škole.

Do vzdělávacích oblastí pak patří jazykové vzdělávání a komunikace, Občanský vzdělávací základ, Matematické vzdělávání, Estetické vzdělávání, Biologické a ekologické, Vzdělávání pro zdraví, Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích, Odborné vzdělávání (RVP OŠ).

RVP jsou tedy sestaveny tak, že ve všech sférách všeobecného vzdělávání a výchovného procesu, lze žáky seznámit se základními principy společnosti, se stavem společnosti, s ekonomickými problémy, jejich řešením, s hospodařením, ať již státu, firem nebo i domácností a především naučit žáky řešit problémy a poučit se z chyb. Dále pak záleží na každé škole, v jaké míře a jaké předměty bude aplikovat do školního vzdělávacího programu (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>).

4.2.2 Aktuální situace finanční gramotnosti žáků

Z výsledků mezinárodního šetření PISA 2012 v oblasti finanční gramotnost je patrné, že žáci českých škol si nevedou vůbec špatně a v této oblasti se zařadila ČR mezi sedm nejúspěšnějších zemí. Celkem se zúčastnilo 18 zemí, kromě ČR například Belgie, Estonsko, Polsko, USA, Francie, Austrálie, Francie, Rusko, Slovensko, Itálie.

V ČR se zapojilo 297 škol a asi 1200 žáků. Byl řešen test s délkou 60 minut a dotazník. *Testové úlohy refletovaly situace běžného života, směřovaly k efektivnímu rozhodování*

o běžných finančních záležitostech a ke schopnosti základních ekonomických úvah,“ sdělil ústřední školní inspektor Tomáš Zatloukal.

Žáci z českých škol předběhli USA, Rusko, Francii, Slovenko. Lepší byli žáci z Šanghaje, Belgie, Estonska a Austrálie. Příčiny úspěchu jsou přisuzovány především k vzdělávání finanční gramotnosti, které ČR uplatňuje. *„Nadprůměrné výsledky českých žáků v testech z finanční gramotnosti jsou zcela určitě dobrou zprávou. Je to důkaz, že ministerstvo školství tuto problematiku nepodceňuje a bude jí i nadále věnovat velkou pozornost,*“ okomentoval výsledky šetření ministr školství Marcel Chládek. *„Česká republika patří mezi první země na světě, které připravily koncepci finančního vzdělávání na celonárodní úrovni a zahrnuly do ní vzdělávání k finanční gramotnosti přímo ve školách,*“ doplnil ministr.

(<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/cesti-zaci-jsou-ve-financni-gramotnosti-nadprumerni>)

K podpoře finanční gramotnosti přispívají i různé projekty. Například **Projekt Finanční gramotnost do škol** je koncipován jako ucelený nástroj pro učitele základních a středních škol, ale i jako pomůcka pro rodiče a žáky, kteří se v tomto tématu chtějí zorientovat a účinně jej využívat. Portál Projektu je provozován obecně prospěšnou společností Yourchance o.p.s. Portál obsahuje výukové materiály, učebnice, slovník, dále online semináře, které jsou pořádány, pozvánky na konference, články, tipy na knížky a další. Rovněž můžeme naleznout vzorové příklady pro výuku finanční gramotnosti, finanční kalkulačky, a cenné jsou i odkazy na stránky, které jsou v tomto směru podnětné. Najdeme zde odkazy na Digifolio Finanční gramotnost na Metodickém portálu RVP, Den finanční gramotnosti, ŠIK – školní informační kanál, Investiční magazín, a další (<http://www.financnigramotnostdoskol.cz/o-projektu/>).

4. 3 společnost

Jak bylo výše uvedeno, české školství dlouhodobě uplatňuje výchovu finanční gramotnosti, nesmíme zapomínat, kdo je především hlavním subjektem oddlužení. Jsou to dospělí lidé v různém věku. Je tedy žádoucí, aby i občané společnosti, kteří již nenavštěvují školu, byli informováni o možnostech řešení zadlužení, o způsobech jak v domácnosti hospodařit a ušetřit v domácím rozpočtu. Může se jednat o semináře pořádané obcemi, neziskovými organizacemi, různými agenturami s podporou dotačních programů Evropského sociálního fondu.

Výběrem můžeme uvést projekt ve spolupráci s Československou obchodní bankou a.s., Poštovní spořitelnou a Magistrátem hlavního města Prahy: **Finanční gramotnosti proti dluhové pasti**, který vede Asociace občanských poraden. *„Asociace občanských poraden sdružuje občanské poradny a byla zřízena pro jejich rozvoj. Občanské poradny poskytují nezávislé, odborné, nestranné a bezplatné sociálně odborné poradenství v 18 právních oblastech a upozorňuje příslušné státní a místní orgány na nedostatky legislativy a na řešení problémů občanů“*(www.obcanskeporadny.cz) Asociace vede několik projektů, například Projekt Občanské vzdělání; Projekt Proč zrovna já?, který realizuje Probační a mediační služba ve spolupráci s Asociací; Projekt Spotřebitelského poradenství; Projekt Dluhové poradenství (www.obcanskeporadny.cz). Asociace reaguje na aktuální problémy společnosti.

Konkrétně Projekt Dluhové poradenství proti dluhové pasti, se zaměřuje na témata:

- Musím si půjčit,
- Dlužím a půjčuji si,
- Jsem v dluhové pasti,
- Jak na dluhy,
- Kam pro radu.

Webové stránky obsahují rady při sjednávání půjček, při ručení a dalších oblastí, které mohou člověka snadno dostat do problémů se splácením. *„Cílem tohoto projektu je zvýšení finanční gramotnosti obyvatel ČR prostřednictvím kvalitního poradenství dostupného i nižším sociálním vrstvám občanů, pomáhat předcházení problémů spojených s nezdravým zadlužováním, vytvářením osobních a rodinných rozpočtů, nabízet služby při řešení tíživých životních situací souvisejících se zadlužováním, jako je např. zpracování žádosti o oddlužení,...“* (Průběžná zpráva Projektu v 1. pololetí 2013)

(<http://dluhy.obcanskeporadny.cz/index.php/projekt>)

V rámci informovanosti občanů, rozvíjení vzdělanosti ve společnosti, finanční gramotnosti ale také rozvíjení zaměstnanosti je třeba uvést **Evropský sociální fond v ČR**.

4.4 Evropský sociální fond v ČR

Mezi strukturální fondy Evropské unie patří Evropský sociální fond, dále jen ESF. Je nástrojem na podporu zaměstnanosti. „*Hlavním posláním ESF je rozvíjení zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování osob a rovných příležitostí se zaměřením na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů*“ (<http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>).

K hlavním cílům ESF patří pomoc v nezaměstnanosti (rovné příležitosti na trhu práce, pomoc na trhu práce); začlenění sociálně znevýhodněných skupin do společnosti a na trh práce; celoživotní vzdělávání; rozvoj pracovní síly (kvalifikace); zlepšení postavení žen na trhu práce a další (<http://www.esfcr.cz/07-13/opvk>).

Odpovědnost za řízení ESF má v ČR Ministerstvo práce a sociálních věcí, dále jen MPSV, které současně řídí operační program, dále jen OP Lidské zdroje a zaměstnanost pro čerpání finanční pomoci z ESF. Dalšími OP jsou Vzdělávání pro konkurenceschopnost, jež je v gesi Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, dále jen MŠMT, a OP Praha – Adaptabilita, který řídí Magistrát hlavního města Prahy. Tyto tři operační programy spadají do období 2007-2013. V současné době je od roku 2014-2020 operační program Zaměstnanost (<http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>).

OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost je „*zaměřen oblast rozvoje lidských zdrojů prostřednictvím vzdělávání ve všech jeho rozmanitých formách s důrazem na komplexní systém celoživotního učení, utváření vhodného prostředí pro výzkumné, vývojové a inovační aktivity a stimulace spolupráce participujících subjektů*“ (<http://www.esfcr.cz/07-13/opvk>)

V rámci OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost vznikl například projekt Střední školy polytechnické Prostějov, Občanské Kompetence Občanům, dále jen OKO.

Cílem tohoto projektu je rozvíjet nabídku vzdělávání dospělých v malých obcích v Olomouckém, Moravskoslezském a Ústeckém kraji. V rámci daných vzdělávacích oblastí se pořádají workshopy pro občany. Patří sem:

- finanční gramotnost;
- spotřebitelská gramotnost;

-právo (právní minimum obyvatele);

-základní podnikání;

-digitální kompetence;

Projekt OKO mimo pořádané workshopy a semináře má na svých webových stránkách oko.svehlova.cz další informace, dokumenty, videa které si mohou občané pročit, nastudovat a získat tak další znalosti k danému tématu (<http://www.svehlova.cz/oko/o-projektu.html>).

4.5. média

Kromě rodiny a školy má velký vliv na dospívající mládež, média. Především televize, video, rádio, internet. Ve velké míře ovlivňují volný čas, spoluvytváří subkulturní rysy. Je tak potřeba věnovat pozornost i vlivu médií na výchovu jak dětí a mladistvých, tak i dospělých. Média předkládají určitý obraz uniformity, životního stylu. Mnohé televize, zejména komerční vysílají především programy a pořady které navádějí ke konzumnímu způsobu života. Manipulují s veřejností, předkládají zploštělé skutečnosti v zjednodušených podobách. Ve svých vysíláních překládají především negativní a problémové vlivy namísto vzdělávacích (Havlík, Kořa, 2002).

Média dokáží během krátké chvíle působit na ohromné množství obyvatel. Jak jsme již výše uvedli, mnohdy nežádoucím způsobem, kdy je prostřednictvím médií předkládán společnosti konzumní způsob života. V různých pořadech vystupují známé osobnosti, které propagují značky, elektroniky a další spotřební zboží. Na internetu ukazují své fotografie z exotických dovolených. Člověk pak snadno podlehně těmto vizím a prostřednictvím půjček si sám dopřeje také exotickou dovolenou či nejnovější telefon.

Kromě předkládání ideálního způsobu života plného nových produktů, značek a zážitků, působí média i výchovně v rámci finanční gramotnosti. Zejména Česká televize, jež je zřízena zákonem o České televizi jako televizi veřejné služby. Je tak v jistém smyslu povinna zajistit i výchovně vzdělávací programy pro veřejnost na aktuální témata a problémy společnosti. Jako příkladem můžeme uvést pořady Suma sumárum, Aby dluhy nebolely, Krotitelé dluhů. Tyto pořady jednoduchou formou představují úskalí půjček, úvěrů, ručení, ale i jejich řešení (<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakladni-informace-o-ct/>).

5 Empirická část práce

V druhé části práce, se zaměříme na osobnost insolvenčního správce a jeho pohled na institut oddlužení, neboť jeho role je během insolvenčního řízení důležitá. Pro hlubší poznání celkové činnosti insolvenčního správce byla vybrána kvalitativní výzkumná metoda rozhovoru s insolvenčním správcem.

5.1. Cíl empirické části práce

Hlavním cílem empirické části práce je zjistit a popsat názor insolvenčního správce na problematiku oddlužení jako výchovného procesu. Během rozhovoru s dotazovaným, se tak zaměříme na okruhy osobnosti insolvenčního správce, osobnost dlužníka, vzájemnou komunikaci mezi nimi. Pro získání potřebných informací je třeba si uvést dílčí cíle:

- osobnost insolvenčního správce z pohledu andragogiky, působení správce na osobnost dlužníka, jeho vedení v průběhu řízení, komunikace mezi nimi, jeho kvalifikační a osobností předpoklady, znalosti a dovednosti;
- osobnost dlužníka z pohledu správce, vnímání situace oddlužení, záměry a pohnutky v oddlužení, příčiny zadlužení, reakce na zátěžovou situaci;
- uplatňování výchovného aspektu při oddlužení, cílené působení a vedení dlužníka pro přípravu na budoucí život bez dluhů;

Podrobněji se zaměříme na celkový proces oddlužení prostřednictvím poznatků a zkušeností odborníka, insolvenčního správce.

5.2 Charakteristika popisného vzorku

Předmětem výzkumu je činnost a působení insolvenčního správce. Insolvenční správce je, jak jsme již uvedli v první části práce, osoba, která je ustanovena soudem k hospodaření majetku dlužníka a je pověřen vykonávat takové úkony, kterými uspokojí pohledávky věřitelů. Insolvenční správce musí splnit podmínky dané zákonem, aby mohl činnost vykonávat. Jednou z těchto podmínek je zkouška z odborných znalostí z oblasti právního, finančního, daňového odvětví, z oblasti účetnictví, vedení a řízení podniku a další. Všechny tyto podmínky se týkají konkrétních znalostí a vědomostí. Jelikož insolvenční správce jedná s osobami, s dlužníky i věřiteli, měl by mimo jiné mít i určité charakterové vlastnosti. Což však není podmínkou, ale pro výchovný aspekt v oddlužení, rozhodně žádoucí.

Dotazovaný, se kterým bude uskutečněn rozhovor, je advokát a insolvenční správce. V advokacii působí od roku 1996, kdy nastoupil jako advokátní koncipient a od roku 2000 je advokátem se zaměřením na obchodní a insolvenční právo. Správcem konkurzní podstaty je od roku 2000 a insolvenčním správcem od roku 2009. Patnáct let již působí v tomto odvětví a má tedy bohaté zkušenosti s insolvenčním řízením, jakož i s oddlužením. Jako advokát a insolvenční správce poskytuje rovněž i rady klientům, kteří mají zájem o oddlužení a podání návrhu na oddlužení.

Dotazovaný byl vybrán k rozhovoru z důvodu délky praxe, rovněž se zaměřuje mimo jiné na zpracovávání návrhů na povolení oddlužení, a má tak široké zkušenosti při jednání s dlužníky, zároveň je správcem se zvláštní zkouškou. Sídlo dotazovaného jako správce je v Praze a dále provozuje dalších 9 provozoven po republice.

5.3 Metody výzkumu

Pro naplnění cíle empirické části byla vybrána kvalitativní metoda rozhovoru s insolvenčním správcem, který má dostatek zkušeností a může tak zodpovědět otázky s určitým přehledem a objektivností.

Pro sběr dat byla vybrána kvalitativní metoda hloubkového rozhovoru. Rozhovor lze definovat jako *„metoda, jejímž účelem je získat vylíčení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu popsanych jevů. Je to nestandardizované dotazování*

jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 159).

Miovský (2006) označuje rozhovor nebo také interview jako *„rozhovor, který je moderovaný a prováděný s určitým cílem a účelem výzkumné studie. Je prováděno obvykle s jednou maximálně třemi osobami“ (Miovský, 2006, s. 156).*

Rozhovor lze rozlišit na **nestrukturovaný** rozhovor, který je veden volnou konverzací, na **polostrukturovaný**, který vychází z předepsaných otázek nebo nestrukturovaný, jenž může být zahájen pouze jednou otázkou a následující otázky vyplynou v průběhu rozhovoru (Švaříček, Šed'ová, 2007). Dále můžeme mít rozhovor **strukturovaný**, který je na rozhraní dotazníku a rozhovoru. Jsou dané přesné otázky a schéma, které neumožňuje odbočení či úpravy (Miovský 2006). V rámci rozhovoru je důležité využít metody pozorování, tedy vyčíst neverbální signály dotazovaného. Zároveň i schopnost tazatele umět vyčíst své vlastní neverbální chování a ovlivnit jej, může mít na rozhovor vliv, neboť čím je *„důvěrnější a otevřenější atmosféra při provádění interview, tím hlouběji se může tazatel pustit a tím bohatší a více validní data je schopen získat“ (Miovský, 2006, s. 156).*

Pro náš cíl empirické části práce, jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor s připravenými otázkami, ale s možností dalšího rozvíjení, dle odpovědí dotazovaného. Výhodou je kombinace rozhovoru strukturovaného a nestrukturovaného. Využívá výhody obou rozhovorů a eliminuje jejich nevýhody. Komunikujeme volně s dotazovaným a současně se držíme dané osnovy, připravených otázek. Výhodou jsou rovněž doplňující otázky, které lze pokládat. Nevýhodou může být při přílišném pokládání doplňujících otázek roztržitost odpovědí, případně získávání dat, které nejsou pro výzkum relativní (Miovský, 2006).

Dle Švaříčka a Šed'ové (2007) existují dva základní přístupy. Rozhovor jako zdroj dat o skutečnosti a jako spolupráce (Švaříček, Šed'ová, 2007). Pro náš rozhovor lze říci, že se jedná o rozhovor jako zdroj dat o skutečnosti, neboť naším cílem je zjistit informace o insolvenčním řízení a o jeho účastnících od dotazovaného, jenž má v dané oblasti mnoholeté zkušenosti.

5.4 Příprava rozhovoru

Pro polostukturovaný rozhovor je důležitá příprava. Nelze se spoléhat na to, že nás „něco“ napadne během rozhovoru. Tazatel musí být vždy připraven. Musí mít připraveny otázky, ale rovněž by měl znát základní informace a skutečnosti k dané problematice. Důležité jsou tedy tyto body:

- znalost tazatele k problematice, jež je předmětem rozhovoru;
- vytvoření základní osnovy, základních témat, jež vychází z výzkumné otázky. Ke každému tématu pak několik otázek;
- základ pro rozhovor je vždy odborná literatura, více zdrojů (Švaříček, Šed'ová, 2007).

V případě naší práce jsme odborné informace o oddlužení a insolvenčním řízení získali během teoretické části práce. Před samotným rozhovorem jsme vytvořili osnovu hlavních těchto hlavních tématických linek:

- úvodní otázky, informace o respondentovi;
- dovednosti insolvenčního správce;
- činnost insolvenčního správce a průběh insolvenčního řízení;
- komunikace s dlužníky;
- zkušenosti s postoji dlužníků k oddlužení;
- oddlužení a společnost;

K této osnově jsme tak vytvořili jednotlivé otázky, které budou dotazovanému položeny.

Hlubkový rozhovor je vždy o účasti dvou lidí, tazatele-výzkumníka a dotazovaného. Výzkumník vede rozhovor, pokládá otázky, ukončuje rozhovor. Dotazovaný je ten, kdo poskytuje informace k problematice, zodpovídá otázky. Tak jako každý způsob sběru dat a informací má i hlubkový rozhovor určitá pravidla (Švaříček, Šed'ová, 2007).

V našem případě jsme si s dotazovaným sjednali schůzku přímo v jeho kanceláři s dostatečným časovým horizontem pro případ rozhovoru dlouhého více jak hodinu. Ve své kanceláři, byl dotazovaný uvolněný s pocitem, že je na „svém území“. Tímto jsme se vyhnuli

jakýmkoliv nepříjemným stresovým pocitům z cizího prostředí. Pro samotný záznam rozhovoru byl vybrán diktafon, se kterým dotazovaný souhlasil a nebyl tak jakýmkoliv jiným způsobem narušen průběh hloubkového rozhovoru zaznamenáváním odpovědí.

5.5 Rozhovor

Tazatel vždy začíná určitým úvodem, kdy se představí, představí projekt, ujistí o anonymitě v případě, že dotazovaný nechce být zveřejněn, požádá o souhlas se záznamem dotazování (diktafon, či jiný záznam) a následně začíná pokládat **úvodní** „zahřívací otázky“, které by měly vytvořit příjemnou spontánní atmosféru. Otázky jsou jednoduché tak, aby je dotazovaný pochopil. Tazatel následně přejde k **hlavnímu** jádru rozhovoru. Otázky jsou kladeny srozumitelně, v běžné řeči, pro dotazovaného. Tazatel se drží své osnovy, kterou si v přípravné fázi vytvořil pro případ přílišného odbočení od páteře rozhovoru. Tazatel by měl udržovat oční kontakt s tazajícím, nicméně nikoli nepříjemný, měl by souhlasně pokyvnout a po celou dobu udržovat vhodnou atmosféru k rozhovoru takovým způsobem, aby dotazovaný byl otevřený při odpovědích. Tazatel by se měl vyvarovat sugestivních otázek, případně subjektivních komentářů k dané problematice. Neměl by předkládat svůj názor, aby nebyl dotazovaný ovlivňován a výzkum probíhal objektivně. Současně je důležité pokládat takové otázky, na které tazatel může odpovědět (Švaříček, Šed'ová, 2007).

Každý badatel, tazatel, výzkumník, by měl při hloubkovém rozhovoru usilovat o hloubku a detail, o jasnost, jemnost a nuanci, bohatost (Švaříček, Šed'ová, 2007).

5.5.1 Fáze rozhovoru

1. Přípravná a úvodní část - navázání kontaktu, informovat o práci a účelu rozhovoru, informovat o čase kolik je potřeba, získání souhlasu s rozhovorem (Miovský, 2006).

Rozhovor byl zahájen úvodem, kdy byl představen účel rozhovoru, jako součást diplomové práce v rámci empirické části. Dotazovanému byl sdělen předpokládaný čas rozhovoru, půl hodiny až hodinu.

2. Vzestup a upevnění kontaktu - vytváření podmínek pro rozhovor, zjištění komunikační úrovně, citlivé údaje, sledování neverbální komunikace a signálů, motivace k rozhovoru, postupná příprava k samotnému jádru rozhovoru (Miovský, 2006).

Následovaly úvodní otázky, které nám více představily samotného dotazovaného. Od kdy působí jako insolvenční správce, jak vnímá změny v insolvenčním právu, jaký byl důvod jeho zaměření na insolvenční právo a další.

3. Jádro rozhovoru - tematické okruhy vztahující se k výzkumu, kladení předem připravených otázek, doplňujících otázek. Hlavní část rozhovoru, by se měla řídit hle určitých pravidel:

- postupujeme od obecnějších otázek ke konkrétnějším;
- postupujeme od jednoho tématu k druhému;
- od běžných k intimním a osobním údajům;
- důležité a konfliktní témata prokládáme oddechovými otázkami, pro zmírnění napětí (Miovský, 2006).

Po úvodní části jsme se přesunuli k tématu samotné osoby insolvenčního správce a k jeho znalostem a dovednostem. Zde dotazovaný hned během prvních otázek sám zodpověděl další přichystané otázky a představil nám svůj vlastní názor na charakterové vlastnosti správce a další dovednosti a znalosti, které by měl, v ideálním případě mít, jako je znalosti psychologie, vyjednávání. Dotazovaný uvedl významnou skutečnost, že insolvenční správce je v řízení svým způsobem mediátor, případně mentor. Od osoby insolvenčního správce jsme se přesunuli na činnost správce. Dotazovaný nám představil podrobněji svou agendu, kolik zaměstnanců ji představuje, jaké kdo má úkoly, plánování jednotlivých činností, celková metodologie a postup v řízení a oddlužení. Dalším okruhem rozhovoru byla komunikace s dlužníky a zkušenosti s dlužníky. Dle dotazovaného vždy záleží na situaci, zda se setká osobně s dlužníky či komunikuje formou mailu, dopisů. V této části rozhovoru jsme se zaměřili i na osobu dlužníka, na jeho charakteristiku. V předposlední části jsme se pobavili o oddlužení a jeho propagaci v médiích, o osvětě finanční gramotnosti ve společnosti.

4. Závěr a ukončení podstatná část, potřeba ukončit řádně a důstojně vedený rozhovor a nenechat dotazovaného s pocitem, že byl pouze zdroj informací, ověřit, že téma je uzavřené

pro obě strany, zakončíme uvolňujícími otázkami, nesmí si dotazovaný připadat jako při výslechu na policii. Poděkujeme za vedený rozhovor (Miovský 2006).

Závěrem nám dotazovaný sdělil očekávání budoucího vývoje růstu a poklesu insolvenčních návrhů a uvedl svůj názor a návrh na změnu v insolvenčním řízení.

Rozhovor probíhal v příjemné a uvolněné atmosféře, dotazovaný efektivně a věcně zodpověděl všechny otázky a navíc i navazující, které vyvstaly během rozhovoru. V rozhovoru tak byly užity mimo připravených otázek i další, mezi které dle Švaříčka a Šed'ové (2007) patří:

- **navazující**, které prohlubují získané informace;
- **dynamické** otázky, které odlehčují v případě emocionálního napětí danou situaci;
- **nepřímé** mají podobu projektivních otázek, kdy dotazovaného dostávají do jiné role.
- **ukončovací** otázky, které rozhovor uzavírají.

Rozhovor by měl být vždy řádně ukončen i s případným vysvětlením dalšího výzkumu případně dalšího rozhovoru (Švaříček, Šed'ová, 2007).

5.6 Metody zpracování dat

Pro fixaci dat byl zvolen audiozáznam prostřednictvím diktafonu. Výhodou tohoto záznamu je zachycení celého rozhovoru. Jak zodpovězených otázek, tak pomlk, které respondent před odpovědí dělá, či nedělá, zachycuje řečové vady, přerušování, sílu hlasu, důraz na jednotlivá slova a pojmy. Takovéto poznatky nám záznamový arch neposkytne. Při užívání diktafonu, jako v našem případě, je podstatné, aby jeho užívání nenarušovalo výzkum, aby tazatel byl obeznámen s jeho užitím, aby kvalita záznamu byla taková, že tazateli poskytne všechny cenné informace, které audiozáznam poskytuje (Miovský, 2006).

Přepis z audiozáznamu do textu se nazývá transkripce. Je důležité při přepisu dbát na to, abychom nepřišli o cenná data a informace, které máme na záznamu. U transkripce je důležité jaký je výzkumný cíl, dle něj se dovíjí typ dané transkripce. Můžeme rozlišovat transkripci diskursu, transkripci konverzačních výměn, transkripci pro výzkum dětské řeči. Se zvoleným systémem souvisí i složitost a podrobnost transkripce (Miovský, 2006). Pro účely našeho

výzkumu jsou důležité především informace poskytnuté respondentem, nikoli řečové vady či artikulace mluveného slova.

Pro objektivní transkripci jsou důležité určité kroky, které minimalizují vlivy výzkumníka. Mezi ně patří:

- kontrola opakovaným poslechem;
- porovnávání přepisovaného textu s audiozáznamem jiným členem výzkumného týmu;
- porovnávání přepisovaného textu s audiozáznamem vnějším auditorem (kontrolní osoba, která není zapojena do výzkumu);
- kontrola přepisu se záznamem společně s účastníky výzkumu;
- přepis prováděn souběžně dvěma výzkumníky a následně je porovnán.

V případě našeho výzkumu byla převážně využita kontrola opakovaným poslechem a prostřednictvím vnějšího auditu, kdy nezávislá osoba porovnála přepis rozhovoru se záznamem na diktafonu.

Systematizace kvalitativních dat je fází kdy, upravujeme získaná data do takové podoby, abychom mohly zahájit analýzu. V této části procesu rozlišujeme data dle zdroje, dle metody, dle lokality, profesní skupiny a další. Třídíme data dle dané kategorie. Dále data upravujeme pro lepší práci s nimi. Mezi úpravy transkripce patří redukce prvního řádu, kdy doslovnou transkripci transformujeme do plynulejší podoby, jež je vhodná k analýze (Miovský, 2006).

Při zpracování dat využíváme dalších technik a metod, jež jsou pro výzkumníka vhodné. Doplnění poznámek, zvýrazňování částí a další.

5.7 Analýza dat

Pro analýzu získaných dat prostřednictvím hloubkového rozhovoru a následné transkripce byla zvolena metoda obsahové analýzy. Tato metoda zahrnuje široké spektrum postupů k objasnění obsahu textového souboru, v našem případě přepisu rozhovoru. Tato metoda byla vybrána především z důvodu, že cílem práce je popsat a zjistit aktuální stav a skutečnou

situaci v insolvenčním řízení. Proto k získání potřebných dat byla zvolena metoda rozhovoru a pro prezentaci rozhovoru obsahová analýza.

Přístupy k obsahové analýze mohou být různé, pro cíl naší práce byl zvolen deskriptivní přístup, kdy při aplikaci tohoto přístupu se ve velké míře opíráme o výzkumný materiál za pomoci vytvořených kategorií a dalších poznámek. Je respektována povaha dat a výzkumník se drží linie textu.

5.7.1 Analýza rozhovoru s insolvenčním správcem

Rozhovor s insolvenčním správcem začal 15:57 a ukončen byl 16:27, celková doba rozhovoru tak byla 30 minut. Rozhovor byl zahájen úvodními otázkami o osobě dotazovaného, o jeho začátcích v oblasti insolvenčního práva, o jeho motivaci činnosti správce. Následně pokračovalo jádro rozhovoru. Rozhovor se skládal z několika obsahových částí:

- úvodní otázky, informace o dotazovaném;
- dovednosti insolvenčního správce;
- činnost insolvenčního správce a průběh řízení;
- komunikace s dlužníky;
- osobnost dlužníka;
- oddlužení a společnost.

Obsahové části vycházely z výzkumné otázky, která se týká osoby insolvenčního správce a jeho činnosti, osoby dlužníka. Dotazovaný odpověděl na všechny položené otázky a v několika případech zodpověděl i další připravené otázky bez toho, aniž by je tazatel položil. Celá atmosféra probíhala v uvolněném a příjemném prostředí.

informace o dotazovaném

Dotazovaný je insolvenčním správcem již šest let a správcem konkurzní podstaty 15 let. Věnoval se insolvenčnímu právu v době účinnosti zákona o konkurzech a vyrovnáních, v době, kdy nastala převratná změna při přijetí nového insolvenčního zákona o vzniku nového

institutu oddlužení. Může tedy objektivně pozorovat veškeré změny jak v oblasti insolvence, tak přímo oddlužení. Sám uvádí, že změny, které přišly s novým zákonem, jsou rozhodně změny k lepšímu. Před 15 ti lety se začal věnovat insolvenčnímu právu v rámci obchodního práva a pouze okrajově. V současnosti je insolvenční agenda mnohem větší a je převažující.

dovednosti insolvenčního správce

V teoretické části diplomové práce uvádíme, že insolvenční správce má velice blízko k výchovnému pracovníkovi působícího v oblasti vzdělávání a vedení dospělých lidí. Insolvenční správce jedná s dlužníky, soudy a věřiteli. Propojuje svou činnost se zájmy všech stran tak, aby byli všichni uspokojeni. Jelikož je výkon insolvenčního správce velice odborná činnost, je kladen na osobu správce požadavek složení zkoušky insolvenčního správce. Tyto zkoušky obsahují znalosti práva, ekonomie, řízení podniku, finančnictví. Sám dotazovaný souhlasil, že všechny tyto oblasti, ze kterých je tvořena zkouška, je potřeba pro výkon činnosti insolvenčního správce znát. Při položené otázce, zda by navíc zařadil další znalosti a dovednosti pro výkon této odborné činnosti dotazovaný uvedl, že žádoucí by byly znalosti psychologie, vyjednávání, neboť insolvenční správce je svým způsobem mediátor, mentor. Dotazovaný tak potvrdil naše tvrzení, že správce by měl mít mimo odborné znalosti i další dovednosti a charakterové vlastnosti, neboť správce komunikuje s lidmi a provádí je celým procesem oddlužení a insolvenčního řízení. Teoreticky tak tuto myšlenku dotazovaný potvrdil a ztotožňuje se s našim názorem. Sám uvedl, že vzdělání v oblasti psychologie, komunikace a další, je již na každém správci individuálně a nelze očekávat, že budou zařazeny do podmínek výkonu správce, neboť stále převažují odborné znalosti a zákon je v tomto směru jasný. Jestliže žadatel splňuje podmínky pro výkon insolvenčního správce a splní odborné zkoušky, je mu umožněno tuto činnost vykonávat. Další vzdělání mimo odborné znalosti je tak na každém zvlášť a na jeho osobním přístupu k dané problematice. Dotazovaný hned v úvodu uvedl, že jej práce baví. I proto lze uvést, že jestliže člověk dělá práci, která jej naplňuje, má tendence se ve své činnosti zlepšovat všemi směry, ne jen odborných znalostí, ale dalších dovedností a znalostí z jiných oborů.

činnost insolvenčního správce a průběh řízení

Dalším okruhem rozhovoru je postup v řízení a samotné insolvenční řízení s návrhem na povolení oddlužení. Jak jsme již uvedli v teoretické části práce, insolvenční správce by měl mít svou činnost systematickou, měl by mít stanovené cíle, metody, postupy tak, jako každý výchovný pracovník, respektive, každý pracovník, který chce svou činnost vykonávat řádně a efektivně. Dotazovaný uvedl, že bez dané metodologie a určitého postupu by se činnost insolvenčního správce nedala provozovat. Celou agendu zabezpečuje asi 10 pracovníků. 3 insolvenční správci, 2 koncipienti, 4 zaměstnanci zabezpečující administrativu a další brigádníci, studenti či praktikanti. Každý pracovník má přesně vymezené pravomoci a svou činnost. Je přesně stanoveno, kdy oslovit věřitele, soud, dlužníky. Jak má vypadat dopis pro jednotlivé účastníky, jaký formát, strukturu a obsah. Vše musí být naplánované dopředu, jelikož řízení takovéto agendy nelze dělat spontánně a bez předchozích plánů a příprav.

K celkovému průběhu insolvenčního řízení a oddlužení nám správce sdělil, že největší problém nespatřuje v délce řízení, kdy naopak Česká republika je považována za premianta ve zrychlení insolvenčního procesu, ale problémem je výnosnost řízení pro věřitele. Tato problematika se však týká především konkurzů a insolvenčních právnických osob, nikoli fyzických osob, jež jsou v oddlužení. Zde je délka dána 5 let a splaceno je minimálně 30%. K tomuto faktu nám dotazovaný sdělil, že v mnoha případech je uhrazeno více než 30% a za svou praxi již viděl uhrazeno 100%.

osobnost dlužníka

Tímto se dostáváme k dalšímu okruhu, a to je osoba dlužníka. Dotazovaný uvedl, že většina dlužníků zažívá dle jeho názoru největší zátěž a stres během soudního řízení, při přezkumu a při schůzi věřitelů. Tedy v době, než je rozhodnuto o řešení oddlužení. Tak, jak jsme uvedli v teoretické části, soudní řízení je stresová situace, se kterou se člověk různě vypořádává. Jakmile je oddlužení schváleno a řešeno splátkovým kalendářem, dlužníkovi nastává pětiletá doba odřikání a řádného plnění splátkového kalendáře. Dle názoru dotazovaného, dlužníci zažívají většinou úlevu a jsou svým způsobem šťastní nejen, že jim bylo schváleno oddlužení a nejsou už atakováni exekutory a věřiteli, ale také z důvodu toho, že jim někdo udělá pořádek ve všech závazcích, které mají a pomůže jim je uhradit, neboť až na určité výjimky, dlužníci chtějí věřitele uspokojit jak jen to je pro ně možné. V době před insolvenčním řízením mnoho dlužníků již neví, komu dluží, neboť jejich závazky mohly být prodány jiným věřitelům.

Neví, jaká je aktuální částka, jaké jsou úroky z prodlení, náklady exekučního řízení a další. Dlužníci se tedy nesnaží vyhnout úhradě závazků, naopak chtějí je uhradit, ale potřebují někoho, kdo jim v tom pomůže a udělá pořádek. K dotazu na charakteristiku průměrného dlužníka byl dotazovaný trochu zdrženlivější, nechtěl se pouštět do zobecňování takto širokého spektra, po delším přemítání uvedl, že literatura uvádí průměrného dlužníka muže, ve věku 30 až 45 let. Z vlastní zkušenosti však dotazovaný uvádí, že již měl případy mladých, 20ti letých dlužníků nebo naopak v důchodovém věku. V průměru však potvrdil, že se jedná o člověka ve věku 35-50 let. Správce nám rovněž sdělil, že jde o lidi, kteří se dostanou do platební neschopnosti z důvodu nějaké osobní krize jako je rozvod, smrt partnera, případně si vezmou úvěr pro děti na studia a další. Nelze tedy říci, že se vždy jedná o nezodpovědné dlužníky, kteří se zadlužují kvůli dovolené, vánocům a dalším důvodům v médiích takto prezentovaných. Naopak jsou to lidé, kteří prošli určitou osobní krizí, kvůli které se dostali do platební neschopnosti. Jsou to často rodiče, kteří si berou úvěr kvůli dětem. Jistá nelehkovážnost tam dle respondenta je, jelikož si přesně nespočítali příjmy, splátky a nakonec zjistí, že na to nestačí a vezmou si další půjčku na pokrytí půjčky. Tímto pak vzniká dluhová spirála, kterou lze nakonec řešit až oddlužením.

komunikace s dlužníky

V práci uvádíme, jak je důležitá komunikace mezi dlužníkem a správcem. Tento názor nám potvrdil i dotazovaný správce. Ve své kanceláři komunikuje s dlužníky dle potřeby poštou, e-mailem, i osobně. Není to vždy on samotný, ale mnohdy ho zastupují vyškolení zaměstnanci. V případě potřeby je vždy nápomocný dlužníkům k vysvětlení všech skutečností. Nejvíce komunikují před přezkumným jednáním a schůzi věřitelů, kde je potřeba projít přihlášené pohledávky věřitelům. Během oddlužení již vše závisí na problémech, které se v průběhu 5 let naskytly. Tedy čím více problémů, tím větší je pak komunikace. Minimální komunikace je však dle zákona 2x ročně, kdy dlužník sdělí správci své příjmy a výši majetku.

oddlužení a společnost

V této části rozhovoru se s dotazovaným zaměřujeme více obecně na českou republiku a přístup společnosti k institutu oddlužení a finanční gramotnosti. Dle dotazovaného je naše republika výjimečná, co se týká oddlužení. Ačkoli je tento institut i v jiných zemích, takovýto

nárůst návrhů a žádostí není nikde jinde ve střední Evropě. Čeští občané jej využívají na maximum. Což může být právě spojeno s propagací tohoto tématu oddlužení, osobního bankrotu, finanční gramotnosti. V dnešní konzumní společnosti se domácnosti zadlužují. Tento fenomén je po celém světě. Ať již je to z důvodu vlastního bydlení nebo snaha pomoci dětem žít lepší život. Jak uvádí dotazovaný, „*chtít, spotřebovávat co nejvíce. Protože na to nemám, vezmu si půjčku a protože si to špatně spočítám, tak zjistím, že splátka, kterou musím zaplatit převyšuje můj příjem. Půjčím si tedy další půjčku a tak se dostanu do dluhové spirály, jež lze řešit jen oddlužením*“ (přepis rozhovoru).

Do budoucna již dotazovaný neočekává takový nárůst oddlužení, jako bylo v období 2009 až 2013. U firem očekává pokles, u oddlužení nárůst v podobném počtu jako je v současnosti.

Závěrem na dotaz, zda vidí nějaké možnosti ke zlepšení či změnám, si dotazovaný myslí, že by měla být posílena více role správce, převedení administrativní práce ze soudu na správce, čímž by se celý proces urychlil a zefektivnil. S tímto nelze než souhlasit.

5.6 Reflexe Rozhovoru

Jestliže se podíváme na obsah rozhovoru, pak lze říci, že byly naplněny všechny naše cíle empirické části práce, které jsme si na začátku stanovili.

- osobnost insolvenčního správce z pohledu andragogiky, působení správce na osobnost dlužníka, jeho vedení v průběhu řízení, komunikace mezi nimi, jeho kvalifikační a osobnostní předpoklady, znalosti a dovednosti;

Dle dotazovaného, je činnost insolvenčního správce velice odborná a specifická, je tedy potřeba mít znalosti z oblasti práva, ekonomie, vedení podniku a další. On sám jako právník si musel potřebné znalosti doplnit. Bez něj by činnost nebyl schopen vykonávat. Současně dotazovaný uvedl, že mimo tyto teoretické znalosti by bylo vhodné mít i znalosti z oblasti psychologie, vyjednávání, neboť při své činnosti přichází do styku s lidmi, jež prošli určitou těžkou situací a mnohdy mají za sebou nelehké osudy, životní krize, které je právě do oddlužení přivedli. Dotazovaný uvedl, že svým způsobem je správce mentor, či mediátor. U správce dlužníci hledají pomoc, a očekávají i určitou empatii, neboť před insolvenčním řízením se setkávali pouze s exekutory a věřiteli. Nyní jsou šťastní, že je zde někdo, kdo jim pomůže s úhradou svých závazků. Dotazovaný je toho názoru, že mimo teoretické znalosti,

kteřé správce musí mít, by byly žádoucí i další znalosti v rámci jednání s dlužníky a jejich vedení. Správce by měl situaci dlužníka posoudit nejen právně či ekonomicky, ale i lidsky. Bohužel tyto znalosti nikdy nebudou povinné či v rámci zkoušek, které musí správce složit. Je tak na každém individuálně, jak se k dané problematice postaví.

Během insolvenčního řízení dotazovaný jedná s dlužníky, vysvětluje nastalou situaci, co je bude dále čekat, na co se mají připravit, co se od nich bude očekávat, jaké jsou jejich práva a povinnosti. Dotazovaný nám sdělil, že s dlužníky před přezkumným jednáním komunikují intenzivně v rámci přezkumu přihlášených pohledávek, jestliže se chce k pohledávkám dlužník vyjádřit, vždy je mu dán prostor, aby je sám popřel či s nimi souhlasil. Naopak jestliže mu cokoli během insolvenčního řízení není jasné, dotazovaný nám sdělil, že buďto on, nebo někdo z jeho kvalifikovaných zaměstnanců je vždy nápomocen k vysvětlení či objasnění daného problému, s nímž se dlužník na správce obrátil. Jak sám uvedl, čím více problémů se během řízení či oddlužení vyskytne, tím větší je komunikace.

- osobnost dlužníka z pohledu správce, vnímání situace oddlužení, záměry a pohnutky v oddlužení, příčiny zadlužení, reakce na zátěžovou situaci;

Jak jsme již naznačili, dle dotazovaného je dlužník ve většině případů osoba, jež prochází životní krizí. Do dluhové spirály se dostali na základě určitých nelehkých životních situací. Samozřejmě jsou i tací, kteří si půjčky nabrali na dovolené, či dárky a podobně, ale většinou jsou za tímto i hlubší, nesobecké záměry, kdy například rodiče si berou půjčky kvůli dětem, smrt jednoho z partnerů a následná tíha hypotéky na jednom z nich, nemoc dlužníka či ztráta zaměstnání, čímž se sníží příjem a neschopnost hradit své závazky. Nelze tedy ve všech dlužnících vidět nezodpovědné, lehkovážné jedince, kteří prohýřili majetek a teď zneužívají institut oddlužení, ve kterém jsou kráceni věřitelé. Naopak, dle dotazovaného mnohdy dlužníci uhradí více než 30% a sami chtějí uspokojit své věřitele, jak nejlépe mohou. Odpovědnosti se tedy rozhodně nevyhýbají. K tomuto ještě dotazovaný uvádí, že samozřejmě jistá nelehkovážnost zde je, ale ne vždy.

- uplatňování výchovného aspektu při oddlužení, cílené působení a vedení dlužníka pro přípravu na budoucí život bez dluhů;

K dotazu, zda vidí v oddlužení výchovný aspekt, nám dotazovaný sdělil, že určitě zde je, neboť pět let splácení závazků, komunikace se správcem a vyžití z životního minima určitě každého vychová k obezřetnosti v rámci financí. Insolvenční řízení a samotné oddlužení vede

dlužníky k uměřenosti a obezřetnosti v rámci půjček, dluhů, úvěrů. Nicméně mimo finanční stránku, se přiučí i mnoha jiným věcem. Například základům práva, ekonomie, komunikací se soudem a věřiteli, se správcem. Celé insolvenční řízení je tak významná životní událost a silná zkušenost, že určitě musí osobu dlužníka poznamenat, poučit a v jistém smyslu vychovat.

V dnešní době se společnost snaží, aby byli všichni občané co nejvíce informovaní o možnostech řešení dluhových pastí. V médiích jsou odborné pořady, obce i kraje pořádají pro své občany semináře. Možná právě díky této celospolečenské aktivitě je v naší zemi oddlužení takovýmto fenoménem a je v takovém množství využíván.

6. Závěr

Diplomová práce pojednává o institutu oddlužení, které bylo zavedeno insolvenčním zákonem roku 2008. V teoretické části se věnujeme jednotlivým částem insolvenčního řízení a podrobněji jsme rozebrali osobu dlužníka a insolvenčního správce, kteří mají v oddlužení významnou roli. Dlužník, který se ocitá v dluhové pasti a není schopen hradit své závazky, je schopen splnit podmínky oddlužení, podá návrh k soudu. Tímto je zahájeno insolvenční řízení. Insolvenční řízení je zátěžová situace, se kterou se dlužník vypořádává. Jeho snahou je již od podání návrhu, povolení oddlužení. Než-li takto soud rozhodne, je mnoho nesnadných situací mezi které patří přezkumné jednání a zasedání věřitelů, kteří rozhodují o způsobu řešení úpadku. Po celou tuto dobu je dlužník v kontaktu s insolvenčním správcem, se kterým jednak přezkoumává přihlášené pohledávky, ale rovněž s ním projednává další skutečnosti v rámci řízení. Insolvenční správce je tak svým způsobem andragogice pracovník, který po celou dobu řízení komunikuje s dlužníkem a vede jej k úspěšnému oddlužení. Z těchto důvodů je důležité, aby správce mimo teoretické znalosti, které jsou povinností pro výkon činnosti, měl rovněž i osobnostní předpoklady pro výkon a znalosti z oblasti andragogiky, psychologie, mediace a další. Všechny tyto skutečnosti jsme uvedli v teoretické části práce.

V empirické části jsme se za pomocí hloubkového rozhovoru s insolvenčním správcem dozvěděli, že pro výkon insolvenčního správce jsou teoretické znalosti, z nichž je zkoušen nezbytné, ale rovněž pro komunikaci a jednání s dlužníky by byly vhodné i další znalosti z oblasti psychologie, vyjednávání. Dotazovaný nám rovněž sdělil, že pro svou činnost musí mít vytvořenou určitou metodologii, postup. Je důležité být obklopen spolupracovníky a zaměstnanci, kteří jsou rovněž v tomto oboru znalí a dokáží v určitých situacích správce zastoupit. Díky rozhovoru také víme, že většina dlužníků prošla osobní krizí, která zapříčinila patovou dluhovou situaci. Nemůžeme sice tuto informaci paušalizovat, ze zkušenosti dotazovaného u dlužníků sice je patná míra lehkovážnosti, ale ne vždy.

V celku lze tedy uvést, že rozhovor byl v souladu s teoretickou částí práce. Oddlužení, je výchovným procesem, které vede dlužníky k větší zodpovědnosti v rámci financí, učí jej novým poznatkům, znalostem a zkušenostem, které získává během insolvenčního řízení. Činnost správce je srovnatelná s činností sociálních pracovníků, je andragogickým pracovníkem, který vede jedince k určitému cíli a pomáhá mu mobilizovat lidský kapitál k jeho dosažení.

Zavedením institutu oddlužení byl tedy určitě správný krok v rámci řešení zadlužených domácností i v rámci vzdělávání dospělých. Společnost se v dnešní době snaží prostřednictvím médií, různými projekty, školením informovat veřejnost o možnostech řešení daných problémů. Hovoří se nejen o jejich řešení, ale také v rámci prevence se daří těmto skutečnostem předcházet díky vzdělávání žáků, což se potvrdilo díky srovnávacím testům PISA 2012. Dotazovaný si myslí, že naše společnost je v rámci insolvenčních návrhů v určité konjunkturu a největší nápor je již za námi. Pro efektivnější a úspornější řízení by převedl na správce více pravomocí pro ulehčení soudům. S tímto faktem nelze než souhlasit. Současně bychom na základě informací poskytnutých v diplomové práci uvedli, že minimálně školení z oblasti andragogiky či psychologie, by bylo pro insolvenční správce žádoucí a především pro dlužníky. Stále tedy jsou v oddlužení místa, která by měla být zdokonalena pro větší efektivitu, ale jsme na dobré cestě, neboť si tyto nedostatky uvědomujeme.

Seznam Literatury

ATKINSON, Rita L. et al. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 863 s. ISBN 80-85605-35-x.

Asociace občanských poraden. [online] *O nás*. 2010. Dostupné z: <http://www.obcanskeporadny.cz/o-nas/>

Asociace občanských poraden. [online] *Projekt dluhové poradenství proti dluhové pasti*. Dostupné z: <http://dluhy.obcanskeporadny.cz/>

Česká televize, *Vše o ČT, základní informace*. [online]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakladni-informace-o-ct/>

Česko. Zákon č. 312 ze dne 23. května 2006 o insolvenčních správcích. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 96. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>.

Česko. Zákon č. 182 ze dne 30. března 2006 o úpadku a způsobech jeho řešení. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 62. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>.

DOČEKAL, Vít, BARTOŇKOVÁ, Hana a ŠIMEK, Dušan. *Základy andragogiky pro sociální pracovníky: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 58 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3563-3.

DVOŘÁKOVÁ, Miroslava. *Technologie vzdělávání dospělých I: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 85 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3580-0.

Evropský sociální fond. [online] *Evropský sociální fond v ČR*. 2008. Dostupný z: <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>.

Evropský sociální fond. [online] *OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost*. 2008. Dostupný z: <http://www.esfcr.cz/07-13/opvk>.

HANOUSKOVÁ, Miloslava, KOUBOVÁ, Šárka a NĚMEČEK, Ladislav. *Praktický průvodce návrhem na povolení oddlužení*. České Budějovice: Občanská poradna při Jihočeské rozvojové, 2010. 42 s. ISBN 978-80-254-8509-5.

HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 317 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3037-0.

HOŠEK, Václav. *Psychologie odolnosti*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997. 70 s. ISBN 80-7066-976-4.

JANDA, Josef. *Jak žít šťastně na dluh*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 176 s. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4833-7.

KANTOROVÁ, Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2008. 244 s. Vzdělávání. ISBN 978-80-7409-024-0.

KISLINGEROVÁ, Eva a kol. *Insolvenční praxe v České republice: v období 2008-2013*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. xv, 143 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-497-1.

KLIMENT, Pavel. *Úvod do psychologie pro andragogy: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 71 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3614-2.

KRAUS, Jiří, PECHÁČKOVÁ, Věra a kol. *Akademický slovník cizích slov*. Academia Praha 2001, 834 s., 1. Vydání, ISBN 80-200-0607-9

KRHUT, Rostislav. *Poctivý záměr v oddlužení*. In: Bulletin advokacie 2012, roč. 2012, č. 09. Česká advokátní komora.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. 143 s. ISBN 978-80-262-0202-8.

MIKŠÍK, Oldřich. *Psychika osobnosti v období závažných životních a společenských změn*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. 301 s. ISBN 978-80-246-1600-1.

Ministerstvo mládeže a tělovýchovy [online]. *Rámcově vzdělávací programy*. 2013-2015
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.

Ministerstvo mládeže a tělovýchovy [online]. Pro média. *Čeští žáci jsou ve finanční gramotnosti nadprůměrní*. 2014. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/cesti-zaci-jsou-ve-financni-gramotnosti-nadprumerni>.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie*. 1. Vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006. 184 s. ISBN 80-7040-922-3.

Německo. Insolvenční řád (Gesetz vom 5. 10. 1994, BGBl. I S. 2866, Insolvenzordnung), Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/inso/BJNR286600994.html>,

Občanské kompetence občanům. [online] *O projektu*. 2014. Dostupné z: <http://www.svehlova.cz/oko/o-projektu.html>.

PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. 1. vyd. Ostrava: Amosium servis, 1995. 234 s. Dědictví Komenského; Sv. 4. ISBN 80-85498-27-8.

PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. 322 s. ISBN 978-80-7367-416-8.

SCHELLE, Karel a FRÝDEK, Miroslav. *Vývoj konkursního práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010. 90 s. Právo. ISBN 978-80-7418-073-6.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007. 94 s. Ekonomie. ISBN 978-80-87071-54-0.

SIGMUNDOVÁ, Michaela et al. *Péče řádného hospodáře v širším kontextu českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 149 s. ISBN 978-80-7380-411-4.

SVOBODA, Ondřej. *Insolvenční návrh jako obrana povinného?*. Komorní listy, 2012/02.

ŠIMÁK, Pavel. *Společné oddlužení manželů*. Praha: Epravo.cz magazín, 2011/03.

ŠNOBLOVÁ, Zuzana a NĚMČÁK, Vítězslav. *Insolvenční správce*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 284 s. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-914-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TICHÁ, Michaela. *Česká ekonomika na prahu 21. století v kontextu společenského vývoje*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2013. 221 s. Series of Economics Textbooks; 2013, vol. 4. ISBN 978-80-248-3071-1.

Nařízení Rady ES č. 1346/2000 z 9. května 2000, o insolvenčních řízeních, Preambule, Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/downloads/1346-2000.pdf>

Yourchance, o.p.s. [online] *Finanční gramotnost do škol. 2014*. Dostupné z: <http://www.financnigramotnostdoskol.cz/o-projektu/>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Přepis rozhovoru

Příloha č. 2 Seznam zkratk

Příloha č. 3 Slovník cizích slov

Příloha č. 1 Přepis rozhovoru

Dobrý den,

děkuji Vám za Váš čas a za poskytnutí rozhovoru pro diplomovou práci na téma „Výchovné aspekty oddlužení.“

Pro cíl empirické části byla zvolena výzkumná metoda rozhovoru s insolvenčním správcem.

D: Je to tedy formou otázek?

T: Ano formou otázek, a můžete odpovídat v rozsahu, v jakém budete považovat za vhodné.

D: Dobrá, můžeme začít.

úvodní otázky, informace o dotazovaném

1. Jak dlouho vykonáváte činnost insolvenčního správce?

D: Správce konkurzní podstaty dělám od roku 2000 a na to navazující činnost insolvenčního správce od roku 2009. Celkem už tedy 15 let.

2. Změnilo se za tuto dobu pro Vás jako insolvenčního správce něco?

D: Pokud mám brát do úvahy celou dobu, co praxi vykonávám, tak tam je obrovská změna. V roce 2006 byl přijat zákon insolvenční, jako úplně nový zákon který úplně změnil insolvenční a konkurzní právo ČR a s účinností od roku 2008 vlastně je úplně nové insolvenční právo.

T: Z čeho vychází insolvenční zákon? Má nějakou předlohu v okolních státech?

D: Ano určitě, pokud vím tak z různých zemí, určitě vím o inspiraci americkým právem.

3. Vnímáte tyto změny jako změny k lepšímu?

D: Ano, rozhodně. Je to obrovská změna a určitě k lepšímu.

4. Co Vás přivedlo k insolvenčnímu právu?

D: Tak prapůvodně to bylo vyhledávání obchodních příležitostí v rámci advokacie. Jako správce konkurzní podstaty to byla pro mě jen okrajová agenda, pro mě jako advokáta,

protože těch případů nebylo zdaleka tolik jako je dnes. Takže to bylo tím, že jsem se věnoval obchodnímu právu a tohle mi připadalo jako dobrá příležitost využít ty znalosti, které mám jako advokát k tomu abych se věnoval i něčemu jinému. Ale pořád je to v rámci obchodního práva.

T: Takže to nebylo tím, že jste si říkal, že insolvenční právo by se mohlo dál rozvíjet a bylo by do budoucna zajímavé?

D: Tehdy ani moc ne, byla to spíše věc, která byla přirozená při té mé praxi a chtěl jsem to rozvíjet jako obchodní příležitost, ale samozřejmě v tom roce 2009, kdy dělám insolvenčního správce, tak to je něco jiného, jde již o specializovanou činnost. Takže mě to baví, rovněž to považuju za ekonomicky zajímavé pro sebe jako pro podnikatele.

T: V současné době se věnujete převážně insolvenčnímu právu?

D: Ano v podstatě výhradně, ale mám pár výhradních klientů v oblasti obchodního práva, kteří mají jiné problémy než insolvenční.

5. Jste rovněž insolvenční správce se zvláštní zkouškou, proč jste se rozhodl pro tuto specifikaci?

D: Protože když už něco dělám, tak to chci dělat na té nevyšší úrovni.

6. Naplňuje Vás činnost správce?

D: Zda mě uspokojuje? A jestli ji vidím jako smysluplnou? Ano, baví mě to. Jsem schopen se tím uživit.

dovednosti insolvenčního správce

7. Zkoušky insolvenčního správce zahrnují široké spektrum okruhů vzdělání. Je pro výkon správce důležité mít znalosti ze všech okruhů, ze kterých je zkoušen?

D: Já jsem právník a insolvenční právo je specifické v tom, že je tam právo a ekonomika více než v jiných oborech, takže ano, určitě jsem si musel doplnit spoustu informací právě z řízení podniku a ekonomiky obecně.

8. Zahrnul byste nebo naopak vynechal nějaký okruh znalostí pro insolvenčního správce?

D: Tak obecně je to profese, kde člověk přichází do styku s lidmi, kteří nejsou v optimální životní situaci, takže možná znalosti psychologie, vyjednávání a takovéto věci by asi nebyly na škodu. Protože ne vždy správce takto vystupuje. Správce je podle mě v mnoha ohledech vlastně takovým mediátorem, mentorem svým způsobem, u těch oddlužení typicky. Lidé se často dostávají do problémů v důsledku toho, že jsou finančně negramotní či málo vzdělaní, a správce by měl být schopen dle potřeby i lidsky pochopit toho člověka a danou situaci. Toto si myslím, že je něco, co by ve vzdělávání správců mělo být. Ale obávám se, že to nikdy nebude, protože ty tvrdé znalosti, které musíme mít, jsou tak obrovsky rozsáhlé, že ještě to vzdělávání v těch soft skills znalostech a dovednostech, to už je asi na každém individuálně.

9. Je potřeba mít jiné schopnosti, než vědomosti stanovené zkouškami?

10. Uvedl byste osobnostní či charakterové vlastnosti, které by měl insolvenční správce mít?

11. Myslíte si, že každý, kdo splní zkoušky je vhodný pro činnost insolvenčního správce?

D: To já bych nechtěl posuzovat. Ten zákon to říká jasně. Ta kvalifikace je dána zákonem, a jestliže někdo splní podmínky pro činnost a složí zkoušky, je kvalifikován k činnosti insolvenčního správce. To, že osobnostní předpoklady má každý jiný, to už pak..(věta nedokončena).

T: A když během řízení insolvenčního správce si nesejde s dlužníkem, dlužník by nebyl se správcem spokojen, jak v oblasti komunikace případně jiné, má možnost se obrátit na soud případně i věřitel?

D: Přímo návrh na změnu, to by asi neuspěl, pokud by to nebylo řádně odůvodněné. To že si se správcem nerozumí, nebude důvod. Důvodem by bylo to, že správce neplní řádně své povinnosti.

T: Věřitel by teoreticky mohl.

D: Dlužník taky, ale od dlužníka by to nebylo asi příliš věrohodné. Věřitelé samozřejmě můžou. Vždy to souvisí s tím, že ten správce nevykonává tu svou činnost odborně.

činnost insolvenčního správce, průběh

13. Od kdy začíná insolvenční řízení pro správce?

D: Jmenováním do funkce.

14. Máte konkrétní metodologii nebo postup v insolvenčním řízení, v oddlužení?

D: Ano. Máme zpracované jednotlivé kroky, jak v řízení postupovat. Každá kauza je trošičku jiná, ale v zásadě procesní kroky jsou vždycky hodně stejné, podobné, takže máme metodologii, jak typicky v těch oddlužení postupovat. Je to v podstatě nejširší agenda. Kam napsat dopis, jak má dopis vypadat, koho oslovit, jak oslovit dlužníka, jak komunikovat se soudy, věřiteli.

T: Máte tedy takovou kuchařku a podle té se zaměstnanci řídí?

D: Ano.

15. Plánujete si dopředu určité úkony, cíle, metody nebo organizaci?

D: Rozhodně. Bez toho to nejde. To je obrovská agenda.

T: Jaká je organizační struktura nebo rozvrh práce ve vaší kanceláři?

D: U nás v kanceláři působí 3 správci, pak máme administrativní zázemí, kde jsou 2 koncipienti a 4-5 zaměstnanců v administrativě plus další pomocné síly, studenti a podobně. Celkem určitě minimálně 10 lidí na té agendě pracuje.

17. Česká republika je kritizována za délku insolvenčního řízení, které v průměru trvá 9,2 let kdežto například na Slovensku 4,7 let. Kde spatřujete největší průtahy? Spadá sem i oddlužení?

D: Já si myslím, že tyto informace nejsou přesné. Podle mého názoru jde vidět, že tohle vyplývá ze starého konkurzního zákona. Došlo k razantnímu zrychlení řízení od přijetí nového zákona a dokonce ve studii ČR je považována za premianta ve zrychlení insolvenčního procesu. Sice studie vychází z let, které nejsou úplně přesné, ale řekl bych, že určitě, co se týká vyřizování věcí v insolvenčním řízení se razantně zrychlily oproti zákonu o konkurzu a vyrovnání. Takže není to optimální, ale problém v insolvenčním řízení nebude až tak délka jako spíše výnosnost v řízení, tam to je špatně ve srovnání se zeměmi jako je Anglie, Nizozemsko, ty jsou mnohem dál a mnohem výnosnější řízení a pro věřitele. Dneska není problém délka, jako byla za zákona o konkurzu a vyrovnání, ale problém je spíše ten, že věřitelé toho dostávají málo.

T: To se týká ale spíše konkurzů, velkých firem a další, ne v oddlužení.

D: Tak v oddlužení je to jednoduché, to trvá maximálně 5 let.

T: A co začátek, než soud schválí, povolí oddlužení.

D: Tam je to různé. To souvisí spíše s přetížeností soudů, optimálně by tento proces měl zahrnovat 2-3 měsíce. Od podání návrhu do doby, kdy se schází věřitelé a rozhoduje se o splátkovém kalendáři, tak tam by to nemělo být déle než tak 3-4 měsíce. Takto je to většinou, ale může se stát, že se doba protáhne, ale to je většinou, že ty insolvenční návrhy nejsou v pořádku.

komunikace s dlužníky

18. Setkáváte se vždy osobně s dlužníky?

D: Vždycky se s nimi setká někdo z kanceláře, ano. Já osobně vždycky ne, protože někdy na přezkumy chodí můj zástupce, ale vždycky je s nimi v kontaktu někdo z kanceláře. Nestává se, že bychom se setkali až na přezkumu. Vždy již předtím ten kontakt s nimi proběhne.

T: Jednáte s nimi osobně, nebo přes emaily, dopisy?

D: I tak samozřejmě. Využíváme tu komunikaci dle potřeby.

Nesetkávám se já s dlužníky vždy osobně, protože v množství těch případů by to nešlo, proto mám kvalifikované zaměstnance, kteří jsou schopni to vyřizovat za mě.

19. Jakým způsobem přezkoumáváte přihlášené pohledávky s dlužníky? Probíráte s nimi jednotlivé závazky, zda jim rozumí a souhlasí s nimi?

D: Ano, ale rychlost procesu je různá, při které se přezkoumávají přihlášky, protože dlužník je může znát a může s nimi souhlasit. Pokud má nějaké otázky k přihláškám, tak je spolu procházíme. Někdy se ptáme na stanovisko dlužníka, protože on má právo popírat. Takže jsme povinni zjistit jeho stanovisko.

20. Probíráte podrobněji s dlužníky při přezkumu přihlášek jednotlivé pohledávky?

21. Po schválení oddlužení, komunikujete nadále s dlužníky? A Jakým způsobem?

D: Po té co jim je povolen splátkový kalendář, protože nejprve je povoleno oddlužení, uběhne nějaká doba a je jmenován správce a následuje přezkum, a na schůzi věřitelů se rozhodne

o způsobu oddlužení. Ve fázi od povolení oddlužení po schůzi věřitelů komunikujeme intenzivně, projednáváme přihlášky, majetek, když je potřeba, tak je dokonce navštívíme, protože děláme soupis majetku přímo u nich. Pak je schůze věřitelů, kde je ve většině případů rozhodnuto splátkovým kalendářem. Od tohoto okamžiku komunikujeme více méně jen v případech, které určí zákon, kdy od dlužníka 2x ročně dostáváme informace ohledně jeho příjmů. A pak v případech, kdy dlužník má nějaký problém. Že bychom spolu zašli na kafe, to ne. Ale jestliže nám oznámí, že není schopen zaplatit splátku, má nižší příjem, rozvedl se, vznikla další vyživovací povinnost a další problémy, které se během 5 let mohou objevovat, tak začneme společně komunikovat. Vždy když je potřeba. Minimální komunikace je tam ta 2x ročně, kdy nám posílají přehled příjmů, my to kontrolujeme a posíláme ve zprávě soudu.

T: Tedy čím více problémů, tím více komunikace?

D: Samozřejmě.

22. Dotazují se Vás dlužníci často na postup v řízení nebo obrací se na vás s radou či vysvětlením?

D: Ano.

23. Probíráte s dlužníky celý proces oddlužení? Co je čeká, co se od nich požaduje, jaká mají práva a povinnosti?

24. Jakými slovy byste charakterizoval průměrného dlužníka?

D: Nelze tedy zobecňovat z našich případů, ale četl jsem, že většinou se jedná o člověka mezi 30 - 45 let, muži. Takto to nemohu úplně potvrdit, my máme dlužníky od velice mladých, kolem 20 až po důchodce, kteří už jsou odkázáni na pomoc jiných lidí. Třeba jsem měl na přezkumu babičku, která téměř neslyšela. Čily, nemohu definovat dlužníka, protože ten vzorek je strašlivě široký, ale kdybych měl říct medián, tak je to střední věk 35-50 let. Většinou jsou to příčiny, kdy lidé naberou půjčky v manželství, pak se rozvedou nebo zemře druhý partner a oni zjišťují, že příjem jim nestačí, aby pokryli splátky. Často si rodiče berou úvěr na to, aby mohly podporovat děti, i to se stává. A pak je to přivádí to těchto problémů. Kdybych měl tedy určit, podle toho, co máme za dlužníky nějaký typický vzorek, tak to bude člověk ve středním věku a po nějaké většinou osobní krizi.

T: Tedy to nejsou nezodpovědní, lehkovážní lidé, kteří si nabrali půjčky, jak si většina lidí myslí?

D : Ano

T: Většinou se jedná o lidi, kteří se dostali do oddlužení kvůli situaci, za kterou v podstatě nemohli.

D: To zase nemůžu říct. Ti lidé se dostali do situace a úplně nedomýšleli. Brali si půjčky tak, že už si nespočítali úplně přesně, že jejich příjem nezajistí splátky, bydlení, jídlo a tak. Takže jistá míra lehkovážnosti je tam přítomna téměř vždycky, ale ne úplně vždycky. Někdy jsou to osobní tragédie a z nich plynoucí další skutečnosti.

25. Oddlužení a celé insolvenční řízení je stresová situace pro dlužníky, jak nejčastěji reagují na nastálou situaci? Jsou agresivní, lítostiví...?

D: Ne, vůbec. Naopak ti lidi to uvítají. Protože oni jsou v situaci, kdy už byli atakováni těmi věřiteli, zažili nějaké soudní řízení, často je už navštívil exekutor. Oni už vlastně nemají přehled o výši dluhů a o tom, komu mají co zaplatit. Oni jsou doopravdy šťastní, že jim v tom někdo udělá pořádek v rámci toho řízení, že to za ně někdo pohlídá, aby byli ti věřitelé uspokojováni a hlavně mají klid od dalších soudních jednání a exekutorů.

T: Myslíte si, že dlužníci se snaží uhradit co nejvíce, anebo pouze těch 30% ?

D: Zase bych řekl, že ti lidé nad tím tolik nespekulují. Ono zase to tak moc dobře nejde. Protože pokud nemáte zaměstnavatele, s kterým se domluvíte na tom, že vám dá minimální mzdu, která stačí na těch 30% a zbytek vám dá na černo, a takových zaměstnavatelů moc nebude, tak tam toho prostoru moc není. Prostě musíte hradit, co vám ta mzda umožní hradit. A většinou to je i dost často nad 30%. Poměrně často. Ale jistě bych našel příklady i ve vlastní praxi, kdy si myslím, že ti lidé to právě dělají tak, aby měli uhrazeno těch 30%.

26. Co si myslíte, že je pro dlužníky v řízení nejhorší? Řízení před soudem? Čekání na rozhodnutí o schválení oddlužení nebo doba 5 let, kdy musí vyžít z určité minimální částky a uskromnit se?

D: Já skutečně nevím, jak prožívají lidé těch 5 let, pokud řádně splácí, tak bych řekl, že je to spíše o tom, jak jsou schopni z těch peněz vyžít, a to já nejsem schopen posoudit. Protože každá ta osoba má vlastní životní situaci jinou. Jde o to, jaké má životní náklady. Tam to nedokážu vůbec posoudit, ale určitě je pro ně stresující ten okamžik, kdy jdou k soudu, čekají, zda jim soud oddlužení schválí, či neschválí, respektive ten splátkový kalendář. Protože tam ještě na ně čeká okamžik, kdy ten soud bude posuzovat, zda ten záměr je poctivý.

Jestli mají podmínky pro schválení splátkový kalendář, jestli mají příjem, jestli uzavřeli darovací smlouvu a je poctivá a bude plněna. Je tam hodně stresujících momentů a nejvíce stresující bych řekl je to jednání přezkumné plus schůze věřitelů, kdy se rozhoduje o dalším osudu, jestli vůbec to oddlužení bude nebo nebude.

T: Když soud schválí oddlužení formou splátkového kalendáře, tak 5 let splácí a nesmí si vzít znovu půjčku, znovu se zadlužit?

D: Logicky. Nesmí si vytvořit nové závazky.

T: Stalo se vám během praxe, že někdo už během oddlužení si vzal půjčku, neuvážil krok a soud ho poslal do konkurzu?

D: Převod na konkurz jsme už zažili, ale většinou to je kvůli neplnění těch minimálních splátek.

T: Že to tedy nezvládli, ne že by si vzali další úvěr?

D: Ne to ne.

T: Že by se z toho nepoučili.

D: Tak to zase oni by nepřiznali. Kdy tohle nastalo. Já to nijak nezjistím, ale já jsem přesvědčen, že jim by úvěr nikdo neposkytl.

T: Tak on to teoreticky nemusí být ani úvěr, může to být nezaplacená faktura nebo jiný dluh.

D: To jistě. A to se docela stává, to ano. To se stává, že ti lidé to nemají dobře spočítané nebo naopak přijdou o zaměstnání a najednou se ocitnou v situaci, kdy najednou nemají ani na úhradu inkasa. To se může stát, ale ten proces není zase takový, že by při prvním selhání nebo v prvním měsíci selhání se okamžitě měnilo na konkurz. Takhle to nefunguje. Tam je vždycky čas několik měsíců, aby se ten člověk s tím mohl vypořádat. Takže pokud to není opravdu o tom, že se mu nechce pracovat, jak se občas stává nebo pokud to není o tom, že není schopnost pracovat kvůli nemoci, stáří, tak většinou má dost času na to aby se s tím vypořádal a aby dokázal nějaký příjem sehnat. Ale jak říkám, máme i přeměnu oddlužení na konkurz, a to je v situaci, kdy dlouhodobě, i rok dva, dlužník nebyl schopen dosáhnout 30%, aby mu to vycházelo po 5 letech. Pak ten soud konkurz nařídí.

29. Považujete oddlužení za výchovný proces?

D: Tak je to situace, kdy musíte během několika let vyžít s málo penězi a není to krátká doba, je to max. 5 let, to to asi musí člověka vychovat k tomu, že pokud to myslí vážně a chce se dluhů zbavit. Tak ho to musí vychovat k tomu, aby byl obezřetný v tom, jak nakládá s penězi.

zkušenosti s postoji dlužníků k oddlužení

30. Vidíte u dlužníků snahu začít s čistým štítem nebo snahu vyhnout se úhradě svých závazků?

D: Většinou poctiví.

31. Je oddlužení, tak jak je postaveno v naší legislativě druhá šance pro dlužníky nebo únik od svých povinností a závazků?

32 Soud při oddlužení sleduje nepoctivý záměr dlužníka. V čem spatřujete vy nepoctivý záměr?

33. Spatřujete v oddlužení nějaký výchovný aspekt?

oddlužení a společnost

34. V dnešní době je oddlužení velice populární téma. Souhlasíte s touto propagací v médiích?

D: Ano, určitě. Česká republika je trošku výjimečná, pokud jde o oddlužení, tzv. osobní bankrot, protože ačkoli tento institut mají i okolní země, tak například ve srovnání se Slovenskem, tak u nás se využívá poměrně víc. U nás nikdo nečekal, že se z toho stane fenomén. Že tolik lidí ho vlastně využije. To je opravdu výjimečné ve střední Evropě. To jiná země nemá, co máme my, ten nárůst počtu lidí v oddlužení.

35. Považujete pořady, které se v médiích vysílají v rámci výchovy finanční gramotnosti občanů za kvalitní?

D: Já to asi úplně nesleduju.

T: Byli Krotitelé dluhů.

D: To jsem možná něco viděl, vystupovali tam lidi, kteří o tom něco věděli.

37. Angažujete se nějakým způsobem v této osvětě?

D: Já se neangažuji, ale před rokem dvěma, jsme nabídli tady Brnu-střed, že bychom, pokud by byl zájem, že bychom pro ně fungovali bezplatně jako poradci pro lidi v této čtvrti, kteří by potřebovali poradit. Radnice na to však nereagovala. Jakousi snahu jsme v této věci měli, ale že bychom měli nějakou propagační činnost tohoto typu, tak to nemáme.

T: Já vím, že jiné obce, města i Praha pořádá různé semináře, bezplatné pro občany, a Brno tedy nereagovalo na vaši nabídku?

D: Tehdy ne.

36. Myslíte si, že je dostatečná osvěta občanů o hospodaření a řešení finančních situací?

D: Myslím, že dnes už určitě jo.

38. V čem spatřujete největší problém naší společnosti, když počet návrhů takto narůstá?

D: Tak to už je asi příliš složitá otázka. V čem spočívá, že si lidé berou další a další úvěry, to asi nedokážu popsat úplně jednoduše. Ale my nejsme výjimkou. To není jen u nás. Zadlužování domácností je fenoménem po celém světě. Je to vliv konzumní společnosti. tzn., když ten má tohle, tak já si to chci dopřát taky. Někdy je v tom i dobrý úmysl, rodiče pomáhají dětem v tom, aby si zařídili bydlení nebo chtějí jim zaplatit dovolenou v zahraničí, protože ti ostatní to taky mají, chtějí jim koupit telefon. To jsou vyhozené peníze za věci, které nejsou nezbytné. Když to hodně zobecníme, tak to bude vliv toho konzumu. Chtít, spotřebovávat co nejvíce. A protože nemám, tak si půjčuju. A protože si to špatně počítám, tak zjistím, že ta splátka, kterou musím zaplatit, převyšuje můj příjem. Půjčím si další půjčku a jen se to kumuluje, kumuluje, až se ta spirála nelze řešit jinak než oddlužením.

T: Myslíte si, že v tom má roli i převrat? Za komunismu ničeho nebylo a po revoluci mají možnost si pořídit to, co jim bylo po takovou dobu odepřeno a to, čeho si na západě užívali již tak dlouho?

D: Určitě. Když máte obrovskou nabídku, tak samozřejmě vás to vede k tomu, že máte chuť ty věci vlastnit, spotřebovávat. Třeba ty zážitky, dovolený.

39. Očekáváte další nárůst nebo spíše pokles návrhů v budoucnosti?

D: Jestliže vycházím ze statistik, které sledují vývoj insolvenčních návrhů a návrhů na oddlužení, kterých je tedy zásadní podíl na všech ostatních návrzích. Řekl bych, že návrhy na oddlužení budou stagnovat, možná minimální nárůst, ale už nebudou tak obrovské skoky, které se odehrávaly mezi léty 2009 až 2013. Pokud jde o firmy, tak tam dochází k poklesu insolvenčních návrhů. Teď jsme v období konjunktury, zřejmě slabé, ale přeci jen konjunktury, a to se odráží i v insl. návrzích. Myslím si, že jich bude celkově méně. U oddlužení to asi přesně neplatí, tam bych očekával, že to bude pořád oscilovat kolem počtu, jako teď. Ještě pár let určitě.

40. Na závěr se Vás zeptám, zda je něco, co byste v oddlužení změnil, zrušil nebo zavedl navíc?

Jo, myslím si, že bych v oddlužení posílil trošku více roli insl. správce v tom smyslu, že by se na správce daly přenést některé věci, které dneska dělá soud. Tak, jak to bylo třeba u exekucí. Kdy byly na exekutory přeneseny nějaké rozhodovací pravomoci, protože správce by byl asi schopn některé věci vyřizovat rychleji, než soud, a tím by se uvolnilo místo pro věci, o kterých musí opravdu rozhodovat soud. A tu agendu, která je víceméně administrativní, tak spíše hodit na správce a jen dohlížet, aby to bylo v pořádku. Tím by se dle mého názoru věc více urychlila. Nás by to sice zatížilo, takže pro nás by to asi skvělá zpráva nebyla, ale na druhou stranu kdybychom věděli, že ty procesy se zrychlí celkově, tak by to svůj význam mělo. Případy by byly řešeny efektivněji, byly by rychlejší a odbřemenilo by to soudy od agendy, kterou by nemusely dělat.

Děkuji vám za rozhovor, čas a názor.

Začátek 15:57 – Konec 16:27

T: Tazatel, Lucie Krupanská

D: Dotazovaný, insolvenční správce

Příloha č. 2 Seznam zkratk

ČR – Česká republika
MSP – Ministerstvo spravedlnosti
Sb. - Sbírka
č. - číslo
odst. - odstavec
EU – Evropská unie
SJM – Společné jmění manželů
ČNB – Česká národní banka
apod. – a podobně
v.o.s. – veřejná obchodní společnost
tj. – to jest
tzn. – to znamená
aj. – a jiné
atd. – a tak dále
RVP – Rámcově vzdělávací program
RPV PŠV – Rámcově vzdělávací program předškolního vzdělávání
RVP ZŠ - Rámcově vzdělávací program základních škol
RVP G - Rámcově vzdělávací program Gymnázií
RVP OŠ - Rámcově vzdělávací program odborných škol
PISA - Programme for International Student Assessment – Program pro mezinárodní šetření v oblasti měření výsledků vzdělávání
USA – Spojené státy Americké
o.p.s. – obecně prospěšná společnost
ŠIK – školní informační kanál
ESF – Evropský sociální fond
a.s. – akciová společnost
OP – Operační program
OKO – Občanské kompetence občanům
HDI – Index lidského rozvoje

Příloha č. 3 Slovník cizích slov

- Andragogika** – pedagogická disciplína zabývající se výchovou a vzděláváním dospělých.
- Determinant** – souhrn činitelů určujících a spoluvytvářejících psychický vývoj jedince v době jeho dospívání.
- Deskriptivní** – popisný, popisující.
- Dezintegrace** – rozpojení, rozvolnění, rozpad, rozklad.
- Ekonomie** – nauka o zákonitostech společ. výroby a rozdělování materiálních statků.
- Empirie** – zkušenost, pramen poznání, založeno na datech na pozorované skutečnosti.
- Extroverze** – orientace psychické energie osobnosti směrem ven a její otevřenost pro vliv zvnějška.
- Fenomenální** – neobyčejný, vynikající.
- Gramotný člověk** – znalý čtení, psaní.
- Integrace** – scelení, ucelení, sjednocení.
- Interakce** – vzájemné působení dvou i více činitelů.
- Interiorizace** – převedení vnější činnosti do nitra osobnosti, zvnitřňování.
- Introverze** – vlastnost osobnosti zaměřovat se především na sebe, do vlastního nitra, na svůj vnitřní život.
- Kaláda (měnová)** – bankrot způsobený znehodnocováním drobné mince.
- Konjunktura** – příznivá shoda okolností, podmínek mající vliv na vývoj něčeho.
- Kvalitativní** – týkající se kvality, metody ukazatele.
- Modifikace** – obměna, úprava, přizpůsobení.
- Moratorium** – odklad splatnosti závazku.
- Nuance** – jemný rozdíl.
- Pedagogika** – věda o výchově jako záměrné soustavě a organizované činnosti formující osobnost člověka
- Permanentní** – stálý neměnný, nepřetržitý.
- Psychologie** – věda o psychických odrazech skutečnosti v činnosti člověka a jeho chování.
- Racionální** – založený na rozumu, rozumem pochopitelný, rozumový.
- Reskript** – písemné rozhodnutí panovníka.
- Sociální** – týkající se lidské společnosti, vztahů mezi lidmi ve společnosti, společenský.
- Stabilita** – udržování určité vlastnosti, beze změny, stálost.
- Systematizace** – uspořádání, utřídění v systému.
- Teorie** – vědecky konzistentní výklad, soubor pravidel, dovedností.
- Transkripce** – opsání, přenesení jinou soustavou slov.

Akademický slovník cizích slov, kolektiv autorů pod vedením Věry Petráčkové a Jiřího Krause, Academia Praha 2001, 834 s., 1. Vydání, ISBN 80-200-0607-9